

IZRAVNI I NEIZRAVNI UČINCI POVEĆANJA TROŠARINA NA DUHAN I DUHANSKE PROIZVODE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Bojčić, Marko

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:146616>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**IZRAVNI I NEIZRAVNI UČINCI POVEĆANJA
TROŠARINA NA DUHAN I DUHANSKE
PROIZVODE U REPUBLICI HRVATSKOJ**

Mentor:

prof.dr.sc. Nikša Nikolić

Student:

Marko Bojčić

Split, srpanj, 2019.

SADRŽAJ

1.UVOD	1
1.1. Definiranje problema istraživanja	1
1.2. Predmet istraživanja	2
1.3. Ciljevi istraživanja.....	2
1.4. Istraživačke hipoteze	3
1.5. Metode istraživanja.....	3
1.6. Doprinos istraživanja	4
1.7. Struktura rada	5
2.TROŠARINE NA DUHAN I DUHANSKE PROIZVODE U EUROPSKOJ UNIJI	6
2.1. Trošarine na duhanske proizvode u Europskoj uniji	7
2.2. Ciljevi oporezivanja duhana u EU.....	13
2.2.1 Fiskalni ciljevi.....	14
2.2.2. Nefiskalni ciljevi	15
2.3. Direktive i smjernice za oporezivanje duhana unutar Europske unije	16
2.4. Harmonizacija trošarina u Europskoj uniji.....	20
2.5. Izvješća Komisije Europske unije	22
2.6. Prihodi od trošarina na duhan u Europskoj uniji	24
3.ULOGA I ZNAČAJ TROŠARINA NA DUHAN U REPUBLICI HRVATSKOJ	29
3.1. Trošarine na duhan u poreznom sustavu Republike Hrvatske	29
3.2. Pravna regulativa oporezivanja duhanskih proizvoda u trošarinskom sustavu Republike Hrvatske.....	30
3.3. Elastičnost potražnje za duhanom u RH.....	31
3.4. Usklađenost sustava trošarina na duhan u RH sa sustavom trošarina Europske unije ..	33
3.5. Značaj trošarina na duhan unutar fiskalne politike RH	37
4.EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE O UTJECAJU POVEĆANJA TROŠARINA DUHANSKIH PROIZVODA	38
4.1. Definiranje problema i ciljeva istraživanja.....	38
4.2. Testiranje hipoteza.....	39
5.ZAKLJUČAK	54
SAŽETAK	55

SUMMARY	56
LITERATURA	57
POPIS SLIKA	59
POPIS TABLICA	60
POPIS GRAFIKONA	61
PRILOG	62

1. UVOD

1.1. Definiranje problema istraživanja

Posebim porezima (ili trošarinama odnosno akcizama) oporezuje se promet određenih proizvoda, a plaćaju ih proizvođači ili uvoznici, i to u apsolutnom iznosu po jedinici mjere tog proizvoda (kilogramu, litri, komadu i sl.). Razlozi njihova uvođenja su brojni (socijalni, zdravstveni, ekološki, fiskalni). U ovom radu glavni fokus bit će usmjeren prema povećanju trošarinama na duhan i duhanske proizvode te njihov utjecaj na fiskalnu situaciju u RH.

Duhan i duhanski proizvodi oporezuju se u skoro svakoj državi svijeta. Možemo reći da čak i one države koje nemaju sklonost vladinih intervencijama na tržištu podržavaju oporezivanje duhanskih proizvoda kao lak izvor izdašnih fiskalnih prihoda koji uzrokuje relativno nizak otpor.

Interes za regulaciju i veću kontrolu potrošnje duhanskih proizvoda naglo je porastao u posljednja dva desetljeća, te je privukao pozornost mnogih političara. Iako se na prvi pogled čini da se ta regulacija odnosi na pokušaje smanjenja konzumacije, učinci su višestruki.

Različitim propisima o ograničenju uporabe duhana, konstantnim zdravstvenim upozorenjima te restrikcijama reklamiranja pokušava se izravno utjecati na smanjenje potrošnje, zakoni vezani za povećanje trošarina imaju dva oprečna učinka. Jedan je fiskalni učinak povećanja prihoda državnog proračuna, a drugi je željeni efekt potencijalnog smanjenja potrošnje i konzumacije povećanjem cijena duhanskih proizvoda. Upravo je taj drugi učinak diskutabilan. Povećanje cijene nekog proizvoda po zakonima ekonomije trebalo bi smanjiti potrošnju tog proizvoda u ovom slučaju duhana, međutim, moramo uzeti u obzir i činjenicu da duhanski proizvodi stvaraju izrazitu ovisnost što znatno smanjuje mogućnost brze prilagodbe novim, većim cijenama. Nefiskalnim učincima povećanja trošarina želi se postići pad potrošnje, a samim time i konzumacije duhanskih proizvoda što bi trebalo voditi ka smanjenju broja pušača te pozitivnim zdravstvenim efektima u vidu smanjenja bolesti uzrokovanih pušenjem što bi u konačnici moglo dovesti i do nižih troškova zdravstvenog sustava.

U Hrvatskoj je najmanje svaka treća odrasla osoba pušač, a procjenjuje se da od bolesti vezanih uz pušenje godišnje u Hrvatskoj umire oko deset tisuća ljudi ili gotovo svaka

peta umrla osoba. Prosječni hrvatski pušač popuši jednu kutiju cigareta dnevno, čija je cijena dvadeset i više kuna, što znači da godišnje na cigarete potroši i više od sedam tisuća kuna. Prema podacima HZZO-a otprilike dvije milijarde kuna godišnje odlazi na troškove liječenja bolesti uzrokovanih pušenjem.

1.2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada je prikazati izravne i neizravne učinke povećanja trošarina na duhan i duhanske proizvode. Utvrditi kako će povećanje trošarina utjecati na primitke fiskalne blagajne te da li nefiskalni učinci povećanja trošarina na duhan i duhanske proizvode mogu dovesti do željenih učinaka smanjenja potrošnje duhana, a samim time i do pada broja pušača što bi trebalo voditi smanjenu bolesti uzrokovanih pušenjem čije se liječenje provodi na teret zdravstvenog sustava RH, a ujedno predstavlja i značajan trošak.

1.3. Ciljevi istraživanja

Ciljevi ovog rada su:

- Analizirati izravne i neizravne efekte povećanja trošarina na duhan u RH
- Odrediti ulogu i značaj trošarina na duhan za proračun RH
- Analizirati elastičnosti potražnje za duhanom i duhanskim proizvodima u RH
- Usporediti situaciju u RH s ostalim članicama EU
- Odgovoriti na pitanje u kolikoj mjeri povećanje trošarina može destimulativno utjecati na broj pušača i time dovesti do smanjenja troškova zdravstvenog sustava (izdvajanja za liječenje bolesti uzrokovanih pušenjem)
- Izvesti zaključke da li će državni proračun biti u boljoj poziciji povećanjem trošarina ili zadržavanjem sadašnjeg stanja imajući u vidu i troškove zdravstvenog sustava.

1.4. Istraživačke hipoteze

U ovom radu analizirat će se postojeći podatci te kretanja kroz zadnje tri godine od 2014.-2017. godine. Prvom hipotezom ispitat će se utjecaj povećanja trošarina na kretanja u prihodima fiskalne blagajne

H0: Povećanje trošarina na duhan i duhanske proizvode dovodi do povećanja prihoda fiskalne blagajne od ubiranja poreza.

Provedenim istraživanjima i usporedbom trendova kretanja u proteklih nekoliko godina doći će se do zaključka i prihvatanja ili odbacivanja dane hipoteze.

Druga hipoteza odnosi se na analizu elastičnosti potražnje za duhanom i duhanskim proizvodima u Republici Hrvatskoj, da li će se povećanjem trošarina smanjiti potražnja a samim time i broj pušača

H1: Povećanje trošarina na duhan i duhanske proizvode uzrokovat će smanjenje potražnje duhana i duhanskih proizvoda.

Općeprihvaćen stav je da se regulacijom trošarina želi utjecati na smanjenja konzumacije duhana međutim efekti mogu biti višestruki. Neke zemlje EU-a su drastičnim povećanjem trošarina uspjele postići taj efekt dok druge nisu došle do značajnijih rezultata.

1.5. Metode istraživanja

U svrhe provedbe istraživanja i izrade rada koristit će se različiti izvori podataka s ciljem što konkretnije i bolje obrađenosti dane teme. Prilikom izrade rada služit će se domaćom i stranom literaturom, stručnim člancima te internetskim izvorima.

Primjenom određenih istraživačkih metoda doći će se do potrebnih zaključaka koji će ispuniti svrhu ovog rada te dovesti do donošenja valjanih zaključaka na danu temu.

Metode koje će se koristiti pri izradi rada:

- Anketa – ispitivanje provedeno anketnim upitnikom na određenom uzorku ispitanika
- Deduktivna metoda – na temelju općih postavki, stavova dolazi se do konkretnih pojedinačnih stavova ili zaključaka

- Induktivna metoda – opći zaključak nastaje na temelju pojedinih ili posebnih činjenica
- Metoda analize – raščlanjivanje složenih pojmova na njihove jednostavnije sastavne dijelove i elemente
- Metoda dokazivanja – postupcima se utvrđuje istinitost određenih spoznaja
- Metoda opovrgavanja – postupak pomoću kojeg se neka tvrdnja, teza pobija ili odbacuje
- Metoda deskripcije – jednostavno opisivanje procesa i činjenica bez dokazivanja
- Komparativna metoda – sistematski postupak kojim se proučavaju odnosi, sličnosti i razlike između dva predmeta ili pojave s ciljem da se izvedu određeni zaključci
- Metoda uzorka - ispitivanje dijela skupa na temelju slučajnog izbora jedinica naziva se metoda uzoraka

1.6.Doprinos istraživanja

Provođenjem vlastitih istraživanja te detaljnim proučavanjem literature i prethodno provedenih istraživanja nastojat će se doći do novih spoznaja i zaključaka te proširenja postojećih saznanja. Glavni cilj ovog rada je dati doprinos boljem shvaćanju efekata koji se postižu povećanjem cijena trošarina na duhan i duhanske proizvode. Analizom i istraživanjem usporedit će se domaći sustav trošarina na duhan i sustav trošarina zemalja EU-a te kao relevantne primjere uzeti pojedine zemlje (Velika Britanija, Danska, Švedska , Norveška) koje su drastičnim povećanjem trošarina na duhan postigle efekt smanjenja broja pušača.. Nakon provedenog istraživanja nastojat će se dati odgovor na pitanje kolika je važnost dobivenih zaključaka i rezultata te ponuditi moguće prijedloge efikasnijeg korištenja poreznog instrumenta trošarina.

1.7.Struktura rada

Diplomski rad će se sastojati od pet glavnih poglavlja. Četiri poglavlja su teorijska, a jedno poglavlje je empirijsko.

U uvodnom poglavlju će se razmotriti glavne pretpostavke rada: problem i predmet istraživanja. Definirat će se ciljevi istraživanja te predstaviti hipoteze. Potom će se govoriti o metodama u istraživanju, doprinosu te samoj strukturi rada.

U drugom poglavlju govorit će se o sustavu trošarina Europske unije te o strateškim ciljevima trošarina na duhan i duhanske proizvode u vidu postizanja zacrtanih fiskalnih i nefiskalnih efekata. Razmotrit će se direktive i smjernice EU-a za oporezivanje duhana te proces porezne harmonizacije, tj.koordinacije poreznih sustava država članica Europske unije radi izbjegavanja nacionalnih poreznih mjera koje mogu negativno utjecati na funkcioniranje zajedničkog tržišta.

U trećem poglavlju govorit će se o sustavu trošarina na duhan i duhanske proizvode, također, objasnit će se uloga i značaj navedenih trošarina u fiskalnoj politici Republike Hrvatske. Ovo poglavlje će usporediti trenutnu usklađenost hrvatskog sustava trošarina sa sustavom trošarina EU-a.

Četvrto poglavlje odnosit će se na empirijski dio rada. Kroz ovo poglavlje definirat će se cjelokupno istraživanje te će se obraditi zadane hipoteze čijim će se prihvaćanjem ili odbacivanjem pružiti informacije koje će dati odgovor na pitanje značajnosti veza između visine trošarina i fiskalnih prihoda te u kolikoj mjeri one utječu na potrošnju.

Kroz zaključak će se iznijeti obuhvatan komentar na obrađenu temu te prijedlozi za provedbu daljnjih istraživanja . U zadnjem dijelu rada izložit će se popis literature, slika, tablica i grafova te svih ostalih priloga koji će se nalaziti unutar rada.

2. TROŠARINE NA DUHAN I DUHANSKE PROIZVODE U EUROPSKOJ UNIJI

Trošarine čine poseban podsustav poreza na promet, odnosno poreza na potrošnju. Naime, kod PDV-a je istaknuto kako trošenje dohotka u suvremenim državama podliježe oporezivanju u pravilu na slijedeća dva načina:¹

- a) putem općeg poreza na promet
- b) putem posebnih poreza na promet (akciza, trošarina).

Trošarine se još nazivaju posebni ili pojedinačni porez na promet te akcize. Trošarina je, prema tome, takav porezni oblik kojim se oporezuje samo jedan ili nekoliko istovrsnih proizvoda.

U teoriji javnih financija često se neopravdano žele naglasiti razlike između trošarina i akciza na jednoj, te pojedinačnih potrošnih poreza na drugoj strani, kao što je slučaj s porezom na piće. Međutim, posljednjih godina prevladava pristup sveobuhvatnog definiranja pojma trošarina. Naime, trošarine treba promatrati kao porez koji se plaća prilikom izuzimanja robe iz gospodarskog okruženja u svrhu njezine upotrebe u daljnjoj poduzetničkoj ili državnoj proizvodnji ili u svrhu potrošnje od strane krajnjeg potrošača. Pri tome ekonomska snaga poreznog obveznika nema nikakvu ulogu jer trošarine ne terete ekonomsku snagu, nego ekonomsku upotrebu dohotka, bez obzira radi li se o fizičkoj ili pravnoj osobi.²

S porezno-tehničkog stajališta, postoje tri načina utvrđivanja trošarinske obveze:³

- a) da se trošarina plaća u apsolutnom iznosu po jedinici mjere (jedinični porez),
- b) da se trošarina plaća u postotku od vrijednosti kupljene robe (ad valorem),
- c) da se pri utvrđivanju trošarinske obveze istovremeno primjenjuje i jedinični porez i porez ad valorem (mješoviti porez).

¹Šimović, H. (2007) Porez na dodanu vrijednost i trošarine, Zagreb: Porezni sustav Republike Hrvatske

²Šimović, J., Šimović, H. (2006) Fiskalna pravila i fiskalna politika EU, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, str. 196

³Šimović, J., Šimović, H. (2006) Fiskalna pravila i fiskalna politika EU, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, str. 197

Osim što postoje različiti načini njihova ubiranja, slično kao i kod općeg poreza na promet, trošarine karakteriziraju slijedeća obilježja:⁴

- a) obveza plaćanja posebnih poreza (trošarina, akciza) primjenjuje se na točno određeni krug proizvoda,
- b) fiskalna izdašnost,
- c) istodobna primjena posebnog poreza na promet (trošarine) i općeg poreza na promet,
- d) stabilnost prihoda,
- e) jeftinoća ubiranja prihoda,
- f) prevarljivost

2.1. Trošarine na duhanske proizvode u Europskoj uniji

Zakonska regulativa Europske unije prema kojoj se regulira ova materija dijeli se na sistemsku direktivu (2008/118/EZ) koja ujedno predstavlja opća pravila za trošarine, te na niz strukturnih direktiva kojima se uređuje visina i struktura oporezivanja trošarina za navedene grupe dobara. Strukturna direktiva 95/59/EC je prva direktiva koja je regulirala područje duhanskih predevina. Na istom području danas su aktualne Direktiva 2010/12/EU, Direktiva 2011/64/EU i Direktiva 2014/40/EU.

Zakonodavstvo Europske unije o trošarinama za duhanske proizvode definira:⁵

- Kategorije proizvedenih duhanskih proizvoda (cigarete i ostali duhanski proizvodi)
- Načela oporezivanja
- Minimalne stope i strukture koje će se primjenjivati

Proizvedeni duhan, također, podliježe zajedničkim odredbama o trošarinama na duhanske proizvode definiranim u pravu Europske unije. Direktiva 2011/64/EU zahtjeva od država članica da uvedu minimalnu stopu trošarina na duhanske proizvode. Navedena minimalna stopa treba se sastojati od:

- Specifičnog dijela između 7,5% i 76,5% ukupnog poreznog opterećenja (TTB)
 - izražena kao fiksni iznos za 1000 cigareta

⁴Jelčić, B. (2001) Javne financije, Zagreb: RRIF, str. 75

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011L0064&from=en>

- Ad valorem komponente – izražene kao postotak maksimalne maloprodajne cijene⁶

Također, ukupna stopa trošarina mora biti⁷:

- Najmanje 90 eura na 1000 cigareta
- Najmanje 60% ponderirane prosječne maloprodajne cijene što ne moraju ispunjavati države članice Europske unije koje imaju 60% ponderirane prosječne maloprodajne cijene.

U nastavku je neveden primjer izračuna trošarine na kutiju od 20 cigareta.

Tablica 1. Primjer izračuna trošarine za kutiju od 20 cigareta

Maloprodajna cijena (bez poreza)
0,7 EUR
+ Posebna trošarina:
1,0 EUR
+ Trošarina - ad valorem:
0,8 EUR (27% RSP)
Ukupna trošarina:
1,8 EUR (60% RSP)
= Cijena (bez PDV-a)
2,5 EUR
+ PDV 20%
0,5 EUR
= Maloprodajna cijena (uključujući sve poreze)
3,0 eura

⁶ <https://carina.gov.hr/pristup-informacijama/propisi-i-sporazumi/trosarinsko-postupanje/visine-i-nacin-obracuna-trosarina-posebnih-poreza/duhanske-preradjevine-i-duhanski-proizvodi/3630>

⁷European Commission, https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/excise-duties-alcohol-tobacco-energy/excise-duties-tobacco_en

Zakonodavstvo EU-a određuje samo usklađene minimalne stope. Države članice mogu slobodno primjenjivati stope trošarina iznad tih minimuma, u skladu s vlastitim nacionalnim potrebama.

Direktiva 2001/37/EZ definira minimalne trošarine na području Europske unije. Također, u direktivi su definirana prijelazna razdoblja u smislu smanjenja stopa u nekim državama članicama. To su Bugarska, Estonija, Grčka, Latvija, Litva, Mađarska, Poljska i Rumunjska, a kojima je bilo dopušteno prijelazno razdoblje do 31. 12. 2017. godine s ciljem dolaženja do minimalne trošarine na cigarete. Direktiva propisuje i visinu trošarine za ostale duhanske proizvode osim cigareta. Struktura oporezivanja je nešto drugačija. Države članice mogu odabrati između specifične ili proporcionalne komponente ili kombinaciju tih dviju trošarina.⁸

Minimalne stope određene su za tri kategorije duhana⁹:

- Fino rezani duhan: 46% ponderirane prosječne maloprodajne cijene, odnosno 54 eura po kilogramu, s naglaskom da je cilj do 2020. povećanje trošarine na 50% ponderirane prosječne maloprodajne cijene, odnosno 60 eura po kilogramu
- Cigarete i cigarilosi: 5% od maloprodajne cijene – 12 eura na 1000 komada
- Ostali duhani za pušenje: 20% od maloprodajne cijene – 22 eura po kilogramu.

Budući da Direktiva dopušta državama izbor trošarine, prije odabira vrste trošarine, treba voditi računa o nekoliko važnih čimbenika. Jedan od njih je inflacija. Ako je u zemlji inflacija visoka, proporcionalna trošarina je bolje rješenje jer drži korak s inflacijom. Nadalje, bitna je i uloga oporezivanja u zdravstvenoj politici. Ako je primarna svrha trošarine obeshrabriti potrošnju cigareta, specifična trošarina dobar je izbor jer se temelji na količinama, tako da je porezno opterećenje po cigareti isto. Bitna je i veličina uvoza. Ako roba, koja je predmet uvoza, ima veću cijenu od robe koja je predmet domaće proizvodnje, proporcionalna trošarina je bolji izbor. Naime, proporcionalna trošarina u tom slučaju je viša

⁸ Bajo A., Primorac M. (2013) Struktura trošarina na cigarete, Institut za javne financije, br.: 75, [online]. Dostupno na <http://www.ijf.hr/upload/files/file/newsletter/78.pdf>

⁹ DIREKTIVA VIJEĆA 2011/64/EU <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011L0064&from=en>

u apsolutnom iznosu te samim time povećava cijene uvezene robe. Cjenovna razlika između domaće i uvezene robe postaje veća te se na taj način pridonosi zaštiti domaćih proizvođača.

Učestalost promjene poreznih stopa treba uzeti u razmatranje. Potrošači različito reagiraju na različite porezne stope. Kada specifična trošarina raste ili pada, proizvođači imaju tendenciju povećati, odnosno smanjiti cijene više ili manje od iznosa poreza. Na taj način, na potrošače se prevaljuje teret promjene trošarina. U slučaju proporcionalne trošarine, iznos plaćenog poreza je ugrađen u cijenu proizvoda te je samim time manji poticaj za promjenu cijena.¹⁰ (Bajo, Primorac 2013.)

Povećanje ili smanjenje proporcionalne trošarine dovodi do rasta ili pada cijena, ali bitno manje, nego što je bio porast trošarine. Povećanje specifične trošarine izaziva veće promjene cijena, nego što je to u slučaju povećanja proporcionalne trošarine. Tablica u nastavku prikazuje visinu trošarine u europskim državama.

Tablica 2. Specifična i proporcionalna (ad valorem)trošarina na cigarete u zemljama EUu 2009. i 2014.

Država	Specifična (USD na 1.000 cigareta)	Proporcionaln a (% MPC-a)	Specifična (USD na 1000 cigareta)	Proporcionaln a (% MPC-a)
	2009.	2009.	2014.	2014.
Austrija	31,59	42	46,48	42
Belgija	18,4	52,41	31,33	50,41
Češka R.	35,51	23	60,84	27
Danska	80	13,61	210,48	1
Estonija			61,75	34
Finska	16,63	52	37,18	52
Francuska	8,55	64	36,73	64,25
Njemačka	102,65	24,66	122,97	21,87
Grčka	7,75	53,83	106,24	20
Mađarska	64,48	28,3	55,91	31
Island	89,39	47,31	185,4	36,5
Irska	167,64	17,78	321,16	8,72
Italija	7,96	58,5	12,06	58,5
Luksemburg	17,07	47,44	23,32	48,11
Nizozemska	86,05	20,52	225,58	2,36
Norveška	223,8	0	406,67	0
Poljska	53,3	41,32	65,43	31,41
Portugal	103,76	23	115,98	17
Slovačka	103,06	24	79,02	23
Slovenija	26,16	43,21	86,64	21,87
Španjolska	5,9	54,95	32,01	51
Švedska	34,68	39,2	194,99	1
Švicarska	64,81	25	127,64	25
Turska	142,23	63	103,41	65,25
UK	174,54	24	275,34	16,5

¹⁰Bajo A., Primorac M. (2013) Struktura trošarina na cigarete, Institut za javne financije, br.: 75, [online]. Dostupno na <http://www.ijf.hr/upload/files/file/newsletter/78.pdf>

Države kombiniraju specifičnu i proporcionalnu trošarinu na cigarete. U promatranom razdoblju specifična trošarina se povećala, u 2009. u prosjeku je iznosila 64,35 USD, a u 2014. je iznosila 113,33 USD na 1.000 cigareta. U 2014. godini najveću specifičnu trošarinu imala je Norveška. Proporcionalna trošarina se u prosjeku smanjivala. S obzirom na veliki značaj duhanske industrije, ali i jačinu oporezivanja duhanskih proizvoda, trošarine su značajan prihod svakog državnog proračuna.¹¹

Tablica u nastavku prikazuje iznose trošarina na cigarete, cigare i cigarilose u Europskoj uniji u 2015. godini. Najviše iznose trošarina na cigarete imale su Irska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Nizozemska i Švedska dok su najniže trošarine imali Italija, Luksemburg i Španjolska. Trošarine na cigare i na cigarilose nisu imale Belgija, Grčka, Španjolska, Litva, Luksemburg, Mađarska, Nizozemska i Finska.

¹¹Bajo A., Primorac M. (2013) Struktura trošarina na cigarete, Institut za javne financije, br.: 75, [online]. Dostupno na <http://www.ijf.hr/upload/files/file/newsletter/78.pdf>

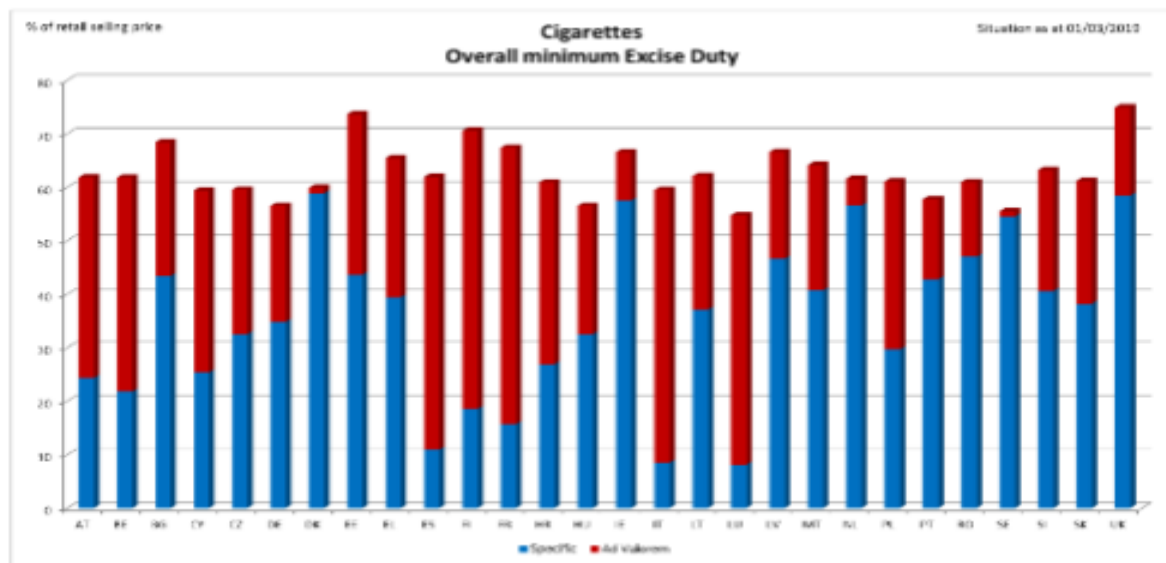
Tablica 3. Trošarine na cigarete (na 1000 cigareta), cigare i cigarilose u državama EU (2015., u eurima)

ZEMLJA	IZNOS TROŠARINE NA CIGARETE	IZNOS TROŠARINE NA CIGARE I CIGARILOS
Belgija	36,8914	0
Bugarska	51,64	138,05
Češka Republika	46,91	51,63
Danska	158,86	57,10
Njemačka	96,30	14,00
Estonija	46,50	211,00
Grčka	82,50	-
Španjolska	24,10	-
Hrvatska	30,09	78,51
Francuska	48,75	19,00
Irska	255,69	295,350
Italija	17,341	100
Cipar	55,00	90,00
Latvija	48,08	28,09
Litva	54,20	0
Luksemburg	18,39	-
Mađarska	50,00	-
Malta	92,50	22,95
Nizozemska	173,97	-
Austrija	45,00	100,00
Poljska	49,45	93,99
Portugal	88,20	100,00
Rumunjska	71,37	68,77
Slovenija	68,37	100,00
Slovačka Republika	59,50	77,37
Finska	33,50	-
Švedska	166,06	146,26
Ujedinjeno Kraljevstvo	236,57	295,10

Izvor: Europa, http://europa.eu/index_hr.htm

Grafikon u nastavku prikazuje minimalne trošarine na cigarete u državama članicama Europske unije u 2019. godini.

Grafikon 1. Minimalne trošarine na cigarete u zemljama Europske unije u 2019. godini¹²

Među europskim zemljama najviše stope trošarina na duhan imaju Ujedinjeno Kraljevstvo, Finska, Francuska i Estonija.

2.2. Ciljevi oporezivanja duhana u EU

Duhanska industrija jedna je od brzorastućih i najprofitabilnijih industrija u svijetu. Bez obzira što postoje brojni znanstveni radovi koji upozoravaju na štetnost dugotrajnog korištenja duhanskih proizvoda za zdravlje i život ljudi te okoliš, brojnim sustavima oporezivanja i trošarinama na promet duhanskim proizvodima, tržište duhanskih proizvoda je u neprestanom razvoju i rastu. Razlog za ekspanziju tržišta duhanskih proizvoda nalazi se u činjenici da u današnje vrijeme suvremene znanosti i tehnoloških inovacija, marketinških strategija i kampanja, duhanska industrija se brzo prilagođava trendovima pušača, stvarajući proizvode koji zadovoljavaju potrebe i želje potrošača (lijep dizajn, ambalaže za pakiranje, različiti okusi i sl.). Tržište duhana i njegovih prerađevina iznimno je kompleksno s obzirom

¹² Excise duty tables, Part III Manufactured tobacco
https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/excise_duties/tobacco_products/rates/excise_duties-part_iii_tobacco_en.pdf

na brojne zakonske regulative kojima podliježe.¹³(Čogalj U nastavku će se detaljno razraditi ciljeve oporezivanja duhana u Europskoj uniji , kako fiskalne tako nefiskalne .

2.2.1 Fiskalni ciljevi

Zadaće fiskalne politike mogu se grupirati u tri skupine:

- rast bruto domaćeg proizvoda,
- stabilnost cijena,
- pravedna raspodjela dohotka

S jedne strane, fiskalna se politika odnosi na politiku oporezivanja, a s druge strane na državne izdatke.

Trošarine na duhan i duhanske proizvode kao instrument fiskalne politike za ostvarenje fiskalnih ciljeva relativno jednostavno i bez puno otpora donose prihod za državni proračun. Dobra na koja se nameću trošarine poput duhana i duhanskih proizvoda obično imaju jednu ili više od sljedećih osobina: prvo, njihovu proizvodnju i prodaju država može kontrolirati; drugo, te proizvode obilježava relativno visoka cjenovno neelastična potražnja; treće, dohodovna elastičnost potražnje za tim proizvodima veća je od jedinice, tako da se radi o luksuznim dobrima; i četvrto, država smatra da je njihova potrošnja nekorisna za pojedinca, ili da stvara negativne vanjske učinke.

Republici Hrvatskoj dano je predviđeno prijelazno razdoblje tijekom kojeg se porezne stope moraju približiti dodijeljenima od strane EU-a. Rezultat do sada poduzetih mjera fiskalne politike ogleda se u povećanoj potrošnji duhanskih proizvoda oporezovanih nižim stopama, ali i povećanju ilegalne trgovine što izaziva potrebu za državnom intervencijom te jačanjem preventivnih i represivnih mjera.

Glavni cilj fiskalne politike je da se i daljnjim povećanjem iznosa trošarina očekuje značajan udio državnog proračuna u kontekstu trošarinskog oporezivanja, a s druge strane, očekuje se da će učinak takve fiskalne mjere imati opravdane učinke u vidu ostvarenja nefiskalnih ciljeva.

Trošarina kao jedan od poreznih oblika uvelike je kontrolirana od strane Europske unije. Na taj način Europska unija utječe na potrošnju proizvoda. Fiskalni cilj Europske unije

¹³Čogalj, M., Ivanković, M., Temeljne značajke duhanske industrije u EU – s posebnim osvrtom na Republiku Hrvatsku, https://bib.irb.hr/datoteka/896600.Temeljne_znaajke_duhanske_industrije_u_EU_MCagalj.pdf

je povećavanje javnih prihoda, a jedna od pruženih prilika su mjere vezane uz trošarine ponajprije trošarine na duhan i duhanske proizvode.¹⁴ (Raić, 2016.)

2.2.2. Nefiskalni ciljevi

Provođenjem nefiskalnih ciljeva realizira se željena ekonomska politika te se ujedno i opravdava provođenje zacrtanih fiskalnih ciljeva.

Kao najvažniji nefiskalni ciljevi koje se vežu uz trošarine na duhan ističu se:

- ekonomski ciljevi – utjecaj na strukturu gospodarskog razvoja, uvoz, izvoz, monetarnu politiku
- pedagoški ciljevi – mijenjanje navika stanovništva
- zdravstveni ciljevi
- demografski ciljevi – utjecaj na demografsku strukturu stanovništva

Ekonomski razlog povećanja trošarina na duhan i duhanske proizvode za cilj ima smanjenje njihove potrošnje na domaćem tržištu i stvaranje prostora za povećanje izvoza što se onda pozitivno odražava na položaj nacionalnog gospodarstva na međunarodnom tržištu. Također povećanjem trošarina na uvezeni duhan može se utjecati na rast cijene, a samim time i smanjenje potrošnje što dovodi do pada uvoza te smanjenja odljeva depozitnih sredstava u inozemstvo.

Daljnjim povećanjem trošarina želi se utjecati na loše navike stanovništva - dizanjem trošarina postići destimulativan učinak na kulturu konzumacije duhana i tako ostvariti pedagoški cilj. U skoroj budućnosti spominje se i mogućnost uvođenja penalizacije pušača kao jedne od metoda smanjenja broja ovisnika.

S obzirom na štetne karakteristike duhanskih proizvoda, poseban je naglasak stavljen na vezu između zdravstvene zaštite i finalnih cijena duhanskih proizvoda. Pušenje je još uvijek pojedinačno najveći uzrok mortaliteta u Europskoj uniji, s oko 650,000 preminulih od pušenja godišnje. Povećanje trošarina čini dio ukupne strategije prevencije i odvraćanja od

¹⁴Raić, A. (2016) Porezna politika u Europskoj uniji i njeno djelovanje na nefiskalne ciljeve. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet

pušenja što, također, uključuje ostale mjere smanjenja potražnje, kao što su necjenovne mjere, zaštita od izlaganja duhanskom dimu, regulacija sastojaka i dr.

Zdravstvena zaštita je temeljno pitanje i određen broj zemalja članica zahtijeva povećanje minimalnih trošarina na duhan. Navedeno je u skladu s glavnim politikama i ciljevima Europske unije. Visoka razina ljudske zaštite treba biti osigurana u definicijama i primjeni svih politika i aktivnosti Europske unije.

Europska komisija navodi da je oporezivanje duhanskih proizvoda važno sredstvo obeshrabrivanja potrošnje duhana. Prema podacima Svjetske banke, povećanje cijene duhanskih proizvoda je pojedinačno najefikasnija intervencija za prevenciju pušenja. Naime, povećanje cijena za 10% smanjuje potrošnju u prosjeku za 4% među odraslima u zemljama s visokim dohotkom. Također je bitno što rast cijena više djeluje na mlade ljude koji su više osjetljivi na promjenu cijena u odnosu na starije osobe te se tako može utjecati i na strukturu pušača gledajući s demografskog aspekta.

Predlaže se određivanje minimalne novčane obveze i uspostavljanje poreznog praga za sve cigarete na tržištu Europske unije. Na taj način bi se mogli identificirati negativni zdravstveni utjecaji za sve kategorije cigareta.¹⁵

2.3. Direktive i smjernice za oporezivanje duhana unutar Europske unije

Sukladno Direktivama Vijeća (2010/12/EU, 2011/64/EU i 2010/12/EU), umjesto maloprodajne cijene najpopularnije kategorije cigareta (Most Popular Price Category – MPPC) kao referentna vrijednost i osnova za mjerenje postotka udjela specifične trošarine u ukupnom poreznom opterećenju uvodi se prosječna ponderirana maloprodajna cijena cigareta (WeightedAverage Price – WAP).¹⁶

Usklađivanje stopa trošarina na cigarete započelo je već prethodnih godina, a obveze su bile sljedeće¹⁷:

¹⁵Bosna i Hercegovina (2009) Oma bilten, http://www.oma.uino.gov.ba/bilteni/Oma_Bilten_bos_44.pdf (2. 6. 2019.)

¹⁶Bosna i Hercegovina (2009) Oma bilten, http://www.oma.uino.gov.ba/bilteni/Oma_Bilten_bos_44.pdf (2. 6. 2019.)

¹⁷ Danijela Kuliš, Institut za javne financije, Sustav trošarina u Hrvatskoj bliži europskom sustavu

- 1. srpnja 2013. – ukupna trošarina mora iznositi najmanje 57% prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta puštenih u potrošnju i 64 eura/1.000 komada. Sada je 52,2% i 65,25 eura/1.000 komada cigareta (podaci za prvih 11 mjeseci 2012.);
- 1. siječnja 2014. – minimalno 77 eura/1.000 komada, bez obzira na WAP;
- 31. prosinca 2017. – 90 eura/1.000 komada, uz minimalno 60% prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta puštenih u potrošnju

Europska komisija je, na temelju istraživanja svih relevantnih čimbenika vezanih uz duhan, dala 16 preporuka s ciljem poboljšavanja funkcioniranja pravila o trošarinama na proizvode od prerađenog duhana.¹⁸

Tablica 4. Preporuke Europske komisije

Br.	PREPORUKA
	Preporuke u pogledu definicija duhanskih proizvoda obuhvaćenih trošarinama
1	Preporuke u pogledu definicija duhanskih proizvoda obuhvaćenih trošarinama
2	Provesti daljnje analize (uz pomno razmatranje mogućih troškova i opterećenja) mogućnosti uključivanja sirovog duhana u praćenje duhanskih proizvoda obuhvaćenih trošarinama i/ili alternativnih rješenja za osiguravanje sustavnog praćenja kretanja i čuvanja sirovog duhana
3	Uskladiti članak 4. stavak 1. točku(a) s napomenama s objašnjenjima kombinirane nomenklature (CNEN) od 24021000
4	Članak 5. stavak 1. točka(a) „prikladan je za pušenje bez daljnje industrijske obrade” revidirati u cilju smanjivanja nejasnoća povezanih s tretmanom djelomično prerađenog duhana stavljenog u prodaju i namijenjenog pušenju (na primjer „bez daljnje obrade u trošarinskom skladištu”)
5	Kad je riječ o različitim svojstvima duhana za vodenu lulu, potrebno je uvesti novu trošarinsku kategoriju, čime se dopušta određivanje odgovarajuće strukture trošarine.
6	U članku 5. stavku 1. točki(b) „prikladni za pušenje i stavljeni u prodaju na malo” iz definicije ukloniti izraz „na malo” te izmijeniti odgovarajuću oznaku u kombiniranoj nomenklaturi

¹⁸Europska komisija (2015) Izvješće komisije vijeću o evaluaciji Direktive 2011/64/EU u okviru programa REFIT te o strukturi i stopama trošarina koje se primjenjuju na prerađeni duhan, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2015:0621:FIN:HR:PDF>

7	Provesti daljnje analize mogućnosti uvođenja nove oznake u kombiniranoj nomenklaturi za ekspanzirani duhan
8	U cilju uklanjanja nedosljednosti i pravne nesigurnosti u tretmanu, provesti daljnje analize mogućnosti uvođenja nove porezne kategorije u okviru Direktive, kojom bi se obuhvatili poluproizvodi za koje je nužno praćenje u sustavu kontrole kretanja trošarinskih proizvoda (EMCS) te se tom kategorijom može izravno upućivati na primjenjive oznake u kombiniranoj nomenklaturi (na primjer rekonstituirani (homogenizirani) duhan, duhanski otpaci koji nisu prikladni za pušenje, ekspanzirani duhan itd.)
9	Usmjeriti djelovanje na uklanjanje nedosljednosti oznaka kombinirane nomenklature s razvrstavanjem za trošarine, prioritarno uvođenje jednake klasifikacije proizvoda koji nisu obuhvaćeni trošarinama i proizvoda obuhvaćenih trošarinama u kombiniranoj nomenklaturi te uvođenje mogućnosti da proizvodi obuhvaćeni jednom kategorijom carinskog razvrstavanja mogu biti razvrstani u više kategorija za potrebe trošarina.
10	Članak 4. stavak 1. „ako su prikladni za pušenje s obzirom na njihova obilježja i uobičajena očekivanja potrošača i ako su namijenjeni isključivo pušenju kao takvi” izmijeniti u cilju osiguravanja pravne jasnoće, uklanjanja pravne nesigurnosti i izbjegavanja skupih sporova.
	Preporuke u pogledu stopa i strukture trošarina
11	Razmotriti mogućnost usklađivanja minimalnih trošarina za cigare/cigarilose s trošarinama za cigarete, u cilju uklanjanja poticaja prodaje „graničnih” proizvoda za koje postoji mogućnost izbjegavanja više stope trošarina
12	Izmijeniti članak 7. stavak 4. i članak 8. stavak 6. u cilju uklanjanja nejasnoće u pogledu ograničenja propisanih za minimalne trošarine.
	Preporuke u kontekstu ostalih pitanja
13	U cilju ispravljanja manjih pogrešaka uvesti ispravljачku poruku za elektronički trošarinski dokument, no potrebno je onemogućiti izmjene temeljnih podataka poput količine, šifre trošarinskog proizvoda (EPC), oznake u kombiniranoj nomenklaturi i slično.
14	Razmotriti integriranje nacionalnih sustava kontrole kretanja trošarinskih proizvoda (EMCS) u kontekstu tržišnog nadzora te za kriminalističke istrage.

15	Tranzitne države trebalo bi elektroničkim putem obavještavati o kretanjima na njihovu teritoriju
16	Razmotriti razvijanje i predlaganje jednoobraznog alata analize rizika za uporabu na razini EU-a

Izvor: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2015:0621:FIN:HR:PDF>

Direktiva 2014/40/EU nastoji riješiti problem nezakonite trgovine duhanskim proizvodima uvođenjem sustava sljednosti praćenja i sustava sigurnosnih obilježja za te proizvode. Sustav sljednosti praćenja duhanskih proizvoda podrazumijeva da¹⁹:

- Sva jedinična pakiranja duhanskih proizvoda koja su proizvedena u Europskoj uniji (uključujući i duhanske proizvode namijenjene izvozu), namijenjena tržištu ili se stavlja na tržište Europske unije, moraju sadržavati jedinstvenu identifikacijsku oznaku,
- Svi gospodarski subjekti uključeni u lanac opskrbe duhanskih proizvoda, od proizvođača do posljednjeg gospodarskog subjekta prije prvog maloprodajnog mjesta, dužni su bilježiti unos svih jediničnih pakiranja u njihovu vlasništvu, kao i sva kretanja u međuvremenu i konačni izlazak jediničnih pakiranja iz njihova vlasništva. Navedena se obveza može ispuniti označivanjem i bilježenjem skupnih pakiranja, kao što su šteke, kartoni ili palete, pod uvjetom da praćenje i pronalazak jediničnih pakiranja ostane moguće
- Informacije o zabilježenim kretanjima radi osiguranja neovisnosti i transparentnosti sustava pohranjuju neovisni pružatelji usluga pohrane podataka.

Sustav sigurnosnih obilježja podrazumijeva da sva jedinična pakiranja duhanskih proizvoda stavljena na tržište Europske unije moraju nositi sigurnosno obilježje zaštićeno od neovlaštenog rukovanja, a koje je sastavljeno od vidljivih i nevidljivih elemenata. Sustav sljedbenosti praćenja duhanskih proizvoda i sustav sigurnosnih obilježja primjenjuju se u Europskoj uniji od 20. svibnja 2019. godine na cigarete i duhan za samostalno motanje dok će se na ostale duhanske proizvode primjenjivati od 20. svibnja 2024. godine.²⁰

¹⁹ DIREKTIVA 2014/40/EU EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0040&from=HR>

²⁰Sustav sljednosti i praćenja duhanskih proizvoda, <https://carina.gov.hr/pristup-informacijama/propisi-i-sporazumi/trosarinsko-postupanje/sustav-sljedivosti-i-precenja-duhanskih-proizvoda/5818>

2.4. Harmonizacija trošarina u Europskoj uniji

Europska unija je donijela više smjernica koje uređuju harmonizaciju trošarinskog sustava unutar Europske unije.²¹ Godine 1985. izdana je tzv. *Bijela knjiga*; paket smjernica te osnovni uvjeti harmonizacije sustava trošarina unutar Europske unije.

Harmonizacija trošarina u EU započela je donošenjem smjernice Vijeća o *Općem sporazumu o posjedovanju, kretanju i nadgledanju proizvoda koji se oporezuju trošarinama* (92/12/EEC, 92/108/EC, 94/74/EC, 96/99/EC, 2000/44/EC, 2000/47/EC i 2004/106/EC). Ta se opća smjernica još naziva *Sistemska smjernica*, a ona predstavlja temelj harmonizacije sustava trošarina jer su njome propisana opća pravila za oporezivanje svih grupa dobara koja podliježu trošarinama.²²(Kuliš, 2005.)

Sistemsom smjernicom je propisano posjedovanje, kretanje i nadzor nad prometom:²³

- a) duhanskih proizvoda,
- b) alkohola i alkoholnih pića te
- c) mineralnih ulja (kasnije energenata).

Uz sistemske smjernice koje, prije svega, propisuju usklađivanje najvažnijih trošarina, postoji još nekoliko skupina smjernica i uredbi koje pobliže propisuju strukturu i visinu oporezivanja trošarinama za svaku od ovih skupina proizvoda.

Prve takve smjernice, tzv. *Strukturne smjernice*, odnose se na strukturu trošarina, odnosno definiranje kategorija proizvoda koji su predmet oporezivanja, definiranje osnovica na koje se računa trošarina (npr. kilogrami, komadi, postotak alkohola, hektolitri itd.) te definiranje poreznih oslobođenja.

²¹Šimović, J.,Šimović, H. (2006) Fiskalna pravila i fiskalna politika EU, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, str. 206.

²²Kuliš, D. (2005) Plaćamo li europske trošarine, Institut za javne financije, Zagreb, Zaklada FriedrichEbert

²³Šimović, J.,Šimović, H. (2006) Fiskalna pravila i fiskalna politika EU, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, str. 206.

Drugu skupinu smjernica čine *Smjernice o stopama i visini trošarina*. Kao što sam naziv kaže, njima su propisane minimalne stope, odnosno visina trošarina za proizvode na koje se primjenjuju trošarine u EU. Opće načelo harmoniziranog trošarinskog oporezivanja unutar Europske unije je da se trošarinski proizvodi oporezuju u zemlji potrošnje (po stopama koje se primjenjuju u toj zemlji). Zemlje članice EU mogu slobodno odrediti visinu opterećenja iznad propisanog minimuma. Za svaku od tri skupine proizvoda postoji više smjernica o stopama i visini poreznog opterećenja.²⁴ (Šimović, 2006.)

Trošarinski proizvodi oporezuju se prema načelu zemlje odredišta, odnosno u zemlji kupca kada je riječ o poduzetnicima, odnosno pravnim osobama. Kada su to fizičke osobe koje kupuju proizvode za osobnu uporabu i sami ih prenose, trošarina se plaća u zemlji kupovine, odnosno primjenjuje se načelo zemlje podrijetla. Zbog razlika u stopama i radi sprječavanja krijumčarenja u putničkom prometu, određena je količina duhanskih i alkoholnih proizvoda koja se može prenositi iz jedne zemlje u drugu.²⁵

Dopuštena količina cigareta iznosi 800 komada, a žestoka alkoholna pića ograničena su na 10 litara. Posebna ograničenja uvedena su za kupovine tih proizvoda u novim zemljama članicama koje zbog nižih stopatrošarina od minimalno utvrđenih imaju i niže cijene tih proizvoda.

Smjernice o harmonizaciji trošarina utvrđuju minimalne stope te mogućnosti određenih olakšica i izuzeća nužnih zbog gospodarskih razlika i prioriteta pojedinih članica što rezultira velikim razlikama u poreznim stopama i poreznim strukturama među zemljama. Znatne razlike u stopama među zemljama članicama potiču porezne prijevare, krijumčarenje te prekograničnu kupovinu jeftinijih, niže oporezovanih proizvoda u susjednim zemljama. Krajem 2004. godine Uredbom 2073/20049 određuje se čvršća suradnja administrativnih tijela zemalja članica kako bi se spriječile porezne prijevare na području oporezivanja trošarinama.²⁶

Zadaci za provođenje te uredbe usmjereni su na izravne kontakte poreznih i carinskih

²⁴Šimović, J.,Šimović, H. (2006) Fiskalna pravila i fiskalna politika EU, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, str. 207

²⁵Šimović, J.,Šimović, H. (2006) Fiskalna pravila i fiskalna politika EU, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, str. 208

²⁶Šimović, J.,Šimović, H. (2006) Fiskalna pravila i fiskalna politika EU, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, str. 207

službi među zemljama, brži protok i razmjenu informacija te na primjenu transparentnijih i jače obvezujućih propisa u poslovanju. U zemljama članicama osnovani su posebni uredi za suradnju na području oporezivanja trošarinama (ELO) koji jedanput u mjesecu putem informacijskog sustava SEED razmjenjuju informacije o držateljima trošarinskih skladišta te o njihovu prometu.²⁷

Uz znatne razlike u poreznim stopama, još uvijek postoje i razlike u poreznim strukturama (područje oporezivanja, definiranje oporezivih proizvoda i porezne osnovice, način prikupljanja poreza, porezna izuzeća i oslobođenja, rokovi plaćanja poreza).

Iako je doneseno i usvojeno niz dokumenata o harmonizaciji, a radi provođenja zajedničke politike osnovano je i posebno tijelo za trošarine (*Committee on Excise Duties*) u budućnosti će trebati uložiti daljnje napore da se razlike u poreznim strukturama među zemljama svedu na što manju mjeru i usklade jedni s drugima.

2.5. Izvješća Komisije Europske unije

U Direktivi Vijeća 2011/64/EU utvrđena su usklađena pravila na razini Europske unije o strukturi i stopama trošarina koje se primjenjuju na prerađeni duhan. U njoj su različiti proizvodi od prerađenog duhana obuhvaćeni tom direktivom, definirani i razvrstani u skladu sa svojim svojstvima. Direktivnom je utvrđena i struktura trošarina za različite vrste proizvoda. Navedena Direktiva je obuhvaćena evaluacijom u okviru Komisijina programa za primjerenost i učinkovitost propisa (FEFIT).

Vanjska evaluacija te direktive dovršena je 2014. godine, a 2015. godine objavljeno je izvješće Komisije u kojem su predstavljeni rezultati i zaključci evaluacije. Države članice raspravljale su o tom izvješću u okviru Vijeća (ECOFIN) te je 8. ožujka 2016. godine donesen skup zaključaka o budućim mjerama u tom području. Kako bi postupila sukladno zahtjevima Vijeća iz tih zaključaka, Komisija je započela s pripremom procjene učinka i angažirala je vanjskog konzultanta da provede studiju u tu svrhu.

Komisija podupire preporuku iz vanjske studije da se usvoji pristup s više faza, počevši s prikupljanjem točnih podataka kako bi se riješio problem nedostatka informacija.

²⁷Šimović, J., Šimović, H. (2006) Fiskalna pravila i fiskalna politika EU, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, str. 208

Sastavljanje pouzdane baze informacija ili dokaza ključno je za bolje oblikovanje politika. Podaci koji su trenutno dostupni ne sadrže dovoljno dokaza na kojima bi se temeljio prijedlog usklađenog pristupa za oporezivanje e-cigareta. Komisija smatra da će više podataka biti dostupno poradi obveza iz članka 20. Direktive o duhanskim proizvodima poradi čega je odlučila ponovno se posvetiti tom pitanju u kontekstu evaluacije u okviru programa REFIT i sljedećeg redovitog izvješća o oporezivanju duhana koje se dostavlja 2019. godine, u skladu s obvezama utvrđenima u članku 19. Direktive 2011/64/EU. Također, do tog vremena se očekuje i više informacija o učincima zahtjeva iz Direktive o duhanskim proizvodima na tržištu e-cigareta.²⁸

Komisija smatra da je poradi toga što se tržište razvija, u ovoj fazi iznimno teško osmisлити usklađenu izričitu definiciju koja bi obuhvatila sve duhanske proizvode koji se zagrijavaju, ali ne gore u njihovom sadašnjem obliku i njihov budući razvoj. Pojedini proizvodi već su obuhvaćeni direktivom. Komisija je mišljenja da bi se proizvode moglo oporezivati po istoj stopi kao duhan za pušenje na temelju direktive.

Komisija podržava preporuke iz vanjske studije u kojoj se zaključuje da bi uključivanje sirovog duhana u proizvode obuhvaćene trošarinama bilo nerazmjerno te da bi se slične koristi mogle ostvariti uz manje troškove zajedničkim regulatornim okvirom za uzgajivače i prve prerađivače u Europskoj uniji. Pojedine države su uvele nacionalni regulatorni okvir koji od gospodarskih subjekata zahtjeva da se registriraju te vode evidenciju zaliha i tokova sirovog duhana.²⁹

Također, Komisija podupire preporuke iz vanjske studije o tome da nema puno argumenata za daljnje djelovanje na razini Europske unije na području zamjene cigareta cigarilosima niske cijene. Nadalje, državama članicama omogućuje se razvijanje porezne strukture koja umanjuje poticaj za cigarilose niske cijene konkurentne cigaretama. Primjerice, države članice mogle bi uvesti ili povećati određene poreze ili najmanju trošarinu za navedenu kategoriju proizvoda.

²⁸Europska komisija (2018) Izvješće komisije vijeću o Direktivi 2011/64/EU o strukturi i stopama trošarine koje se primjenjuju na prerađeni duhan

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/HR/COM-2018-17-F1-HR-MAIN-PART-1.PDF>

²⁹Europska komisija (2018) Izvješće komisije vijeću o Direktivi 2011/64/EU o strukturi i stopama trošarine koje se primjenjuju na prerađeni duhan, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/HR/COM-2018-17-F1-HR-MAIN-PART-1.PDF>

2.6.Prihodi od trošarina na duhan u Europskoj uniji

Najveće prihode od cigareta u EU imale su Njemačka i Ujedinjeno Kraljevstvo dok su najniže prihode od cigareta imala Malta i Latvija. Estonija i Slovenija imale su najniže prinose od cigareta, a Francuska i UK su imale najviše prinose. U većini država EU prinosi od cigarilosa su dodani cigaretama, tj. za njih nema posebnih podataka. Tablica 5 prikazuje prihode od trošarina na duhan.

Tablica 5. : Prihod od trošarina u 2014. (u milijunima kuna)

	I.	II.	III.	IV.
ZEMLJA	CIGARETE	CIGARE	CIGARILOSI	OSTALI DUHAN ZA PUŠENJE
Belgija	1 707,82	12,13	*Cigare	477,84*
Bugarska	899,97	13,82	*Cigare	*Cigare
Češka Republika	1 496,80	5,72	*Cigare	121,40
Danska	883,49	6,71	*Cigare	63,51
Njemačka	12259,72	129,53	*Cigare	1873,77
Estonija	172,76	0,06	1,00	4,33
Grčka	2418,89	*Cigarete	*Cigarete	*Cigarete
Španjolska	6443,34	116,04	*Cigare	605,81
Hrvatska	505,20	*	*	*
Francuska	*768,57	*160,87	*Cigare	*276,21
Irska	972,62	7,72	*Cigare	3,25
Italija	9910,94	44,34	20,50	438,35
Cipar	171,69	2,27	*Cigare	24,14
Latvija	161,00	2,49	*Cigare	2,69
Litva	219,12	1,77	*Cigare	2,64
Luksemburg	461,08	1,772	*Cigare	180,44
Mađarska	698,44	*	16,90	256,75
Malta	81,503	*	*	3,887
Nizozemska	1802	7	*	623
Austrija	1713,20	*Cigarete	*Cigarete	*Cigarete
Poljska	4162,94	*Cigarete	*Cigarete	*Cigarete
Portugal	1.249,99	13,89	*Cigare	136,23
Rumunjska	1842,24	0,58	*Cigare	1,30
Slovenija	405,93	0,51	*Cigare	6,13
Slovačka Republika	634,700	3,399	0,1	3,295
Finska	693,89	18,64	*Cigare	66,39
Švedska	911,68	6,01	*Cigare	31,96
Ujedinjeno Kraljevstvo	10544,87	106,41	*Cigare	1455,12

Izvor: Europa, http://europa.eu/index_hr.htm

Tablica u nastavku prikazuje kretanje prihoda od trošarina na duhanske proizvode u periodu od 2015. do 2017. godine u državama članicama Europske unije.³⁰

Tablica 6. Prihodi od duhanskih proizvoda u milijunima eura 2015.-2017.

Država	God.	CIGARETE	CIGARE	CIGARILOSI	DUHAN ZA PUŠENJE
BE	2015.	1745,28	11,71		544,10
	2016.	1742,70	11,08		597,16
	2017.	1701,58	11,59		590,34
BG	2015.	1046,32	1,07		17,13
	2016.	1156,02	1,24		20,77
	2017.	1185,09	1,19		24,79
CZ	2015.	1.731,65	3,83		101,22
	2016.	1.904,17	3,99		105,52
	2017.	1.964,66	6,33		109,59
DK	2015.	962,90	14,86		59,90
	2016.	889,79	8,12		53,74
	2017.	961,79	9,00		52,58
DE	2015.	12870,66	94,94		1938,24
	2016.	12125,47	96,78		1959,38
	2017.	12361,98	92,91		1926,54
EF	2015.	177,99	0,06	1,07	4,35
	2016.	184,44	0,04	1,11	4,76
	2017.	190,01	0,11	1,55	5,41

³⁰European Commission, Excise Duty Tabela, https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/excise_duties/tobacco_products/rates/excise_duties_tobacco_en.pdf

EL	2015.	2373,22			
	2016.	2503,74			
	2017.	2066,10			
ES	2015.	6395,94	114,79		603,67
	2016.	6483,09	116,36		611,90
	2017.	6070,31	103,82		567,49
FR	2015.	9827,17	158,56		1345,46
	2016.	9564,68	145,33		1333,35
	2017.	9862,54	155,41		1525,8
HR	2015.	547,96			
	2016.	592,37			
	2017.	586,02			
IE	2015.	1071,46	7,60		3,24
	2016.	1086,31	8,05		3,35
	2017.	1385,73	8,38		3,28
IT	2015.	10194,89	45,79	21,50	493,79
	2016.	10102,2	46,53	22,12	517,50
	2017.	9840,93	48,67	48,47	580,79
CY	2015.	166,73	2,27		22,81
	2016.	164,93	2,36		21,64
	2017.	162,31	2,75		25,58
LV	2015.	256,64	1,76		2,27
	2016.	269,36	2,03		2,66
	2017.	277,23	2,57		3,84
LU					

	2015.	314,50	1,703		154,840
	2016.	356,51	1,765		174,27
	2017.	357,34	1,788		176,01
HU	2015.	711,55		14,13	277,83
	2016.	707,63		7,84	292,34
	2017.	693,48		8,05	256,88
MT	2015.	80,868			3,713
	2016.	83,729			3,552
	2017.	87,802			3,935
NL	2015.	1656,21	7,31		747,02
	2016.	1870,47	7,30		635,74
	2017.	1797,49	7,52		627,00
AT	2015.	1776,30			
	2016.	1834,90			
	2017.	1867,80			
PL	2015.	4141,47			
	2016.	4189,31			
	2017.	4511,47			
PT	2015.	1122,83	19,74		98,55
	2016.	1386,21	19,72		107,08
	2017.	1333,28	13,55		91,83
RO	2015.	1931,51	0,69		1,43
	2016.	2052,59	1,16		2,85
	2017.	2100,61	1,58		3,29
SI	2015.	403,00	1,49		17,35

	2016.	395,01	1,26		15,60
	2017.	409,24	1,1		17,36
SK	2015.	652,621	5,203	0,617	4,942
	2016.	661,615	2,345	0,499	7,318
	2017.	700,444	2,587	0,623	10,264
FI	2015.	776,20	20,70		70,97
	2016.	889,52	22,65		55,85
	2017.	840,67	26,66		79,22
SE	2015.	947,59	5,89		28,68
	2016.	909,59	5,45		23,16
	2017.	850,10	6,00		21,67
UK	2015.	10881,99	105,68		1568,89
	2016.	9154,33	85,74		1439,98
	2017.	9001,38	85,43		1567,11

Izvor:

https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/excise_duties/tobacco_products/rates/excise_duties_tobacco_en.pdf

3. ULOGA I ZNAČAJ TROŠARINA NA DUHAN U REPUBLICI HRVATSKOJ

3.1. Trošarine na duhan u poreznom sustavu Republike Hrvatske

Trošarine na duhan i duhanske proizvode uvedene su u porezni sustav Republike Hrvatske 1994. godine. Porezna uprava je do 2002. godine imala nadležnost oporezivanja i kontrole trošarina, a nakon toga tu ulogu je preuzela Carinska uprava.

Od srpnja 1999. razvrstavanje cigareta u skupine provodi se u skladu sa Zakonom o duhanu te na temelju rješenja Ministarstva poljoprivrede i šumarstva. Pooštrene su odredbe o zabranjenoj prodaji i kupnji duhanskih proizvoda te je povećan broj poreznih oslobođenja. Oporezuju se cigarete te ostali duhanski proizvodi (cigare, cigarilosi, duhan za lulu, duhan za pušenje, i drugi duhanski proizvodi). Porezni su obveznici proizvođači i uvoznici duhanskih proizvoda³¹

Carinska uprava kao referentno tijelo za kontrolu trošarina u poreznom sustavu RH od trošarinskih obveznika duhanskih prerađevina i povremeno registriranih primatelja traži, da se obračunatu trošarinu iskazuje u dnevnom obračunu trošarine te da se dostavi carinskom uredu nadležnom prema svome sjedištu, odnosno prebivalištu sljedećeg radnog dana od dana nastanka obveze obračunavanja trošarine, a obračunatu trošarinu su dužni platiti u roku od 30 dana od dana nastanka obveze obračunavanja trošarine. Na dalje trošarinski obveznik mora iskazati podatke o stanju zaliha, primljenim, unesenim, proizvedenim, otpremljenim i uvezenim trošarinskim proizvodima, te podatke o obračunatoj trošarini u mjesečnom izvješću mora dostaviti nadležnom carinskom uredu do 20. dana u mjesecu za protekli mjesec.³²

Porezni sustav Republike Hrvatske je donošenjem Zakona o trošarinama 2010. godine većinom ispunio zahtjeve harmonizacije s pravnom stečevinom Europske unije. U nadolazećim poglavljima će se detaljnije govoriti o pravnim regulativama i o samoj usklađenosti poreznog sustava RH u pogledu trošarina na duhan s poreznim sustavom Europske unije.

³¹ Plaćamo li europske trošarine? /Danijela Kuliš. - Zagreb : Institut za javne financije : Zaklada Friedrich Ebert,2005. - (Biblioteka Fiscus)

³² Trošarinsko postupanje <https://carina.gov.hr/trosarinsko-postupanje/trosarinsko-oporezivanje-alkohol-i-alkoholna-pica-duhanske-preradjevine-i-duhanski-proizvodi-energenti-i-elektricna-energija/obracun-dospijece-i-izvjescivanje/3710>

3.2. Pravna regulativa oporezivanja duhanskih proizvoda u trošarinskom sustavu Republike Hrvatske

Stupanjem na snagu Zakona o trošarinama Hrvatska je uvela novi sustav oporezivanja trošarinskih proizvoda. Time se hrvatski pravni sustav uskladio s onim Europske unije. Također, time je jednim zakonom uređen trošarinski sustav oporezivanja alkohola i alkoholnih pića, duhanskih prerađevina te energenata i električne energije koji su do tada bili regulirani posebnim zakonima.³³

Budući da je Direktiva 2008/118/EZ dopustila mogućnost državama članicama uvođenje ili zadržavanje naplate ostalih trošarina, Hrvatska je u poreznom, odnosno trošarinskom sustavu zadržala oporezivanje i drugih proizvoda. Hrvatskoj je bilo odobreno prijelazno razdoblje do 31. prosinca 2017. za postupno dostizanje minimalne trošarine koje je uvjetovano vremenskim proporcionalnim ujednačavanjem rasta ukupne trošarine te se time osiguralo da od 1. siječnja 2014. ona ne može biti manja od minimalno 77 eura na 1000 komada cigareta, bez obzira na prosječnu ponderiranu maloprodajnu cijenu cigareta puštenih u prodaju te vremenskim proporcionalnim ujednačavanjem rasta ukupne trošarine do dostizanja minimalnog udjela ukupne trošarine 60% prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta puštenih u potrošnju i minimalnog iznosa od 90 eura na 1000 komada cigareta bez obzira na prosječnu ponderiranu maloprodajnu cijenu cigareta puštenih u potrošnju 31. prosinca 2017. godine.

Očekuje se i daljnje povećanje poreznog opterećenja ostalih vrsta duhana za pušenje koje je jednako štetno te je još uvijek povezano s nižom poreznom stopom u odnosu na razvijeni države Europske unije.³⁴

³³Trošarine, <https://www.ijf.hr/hr/korisne-informacije/pojmovnik-javnih-financija/15/porezi-na-potrosnju/274/trosarine/275/>

³⁴Cindeli, S., Barišić, M. (2015) Pravna regulativa oporezivanja duhanskih prerađevina u trošarinskom sustavu Republike Hrvatske u funkciji održivog ekonomskog razvoja, ERAZ konferencija: održivi ekonomski razvoj – suvremeni i multidisciplinarni pristupi, 1(2), 235-245.

3.3. Elastičnost potražnje za duhanom u RH

Elastičnost potražnje je mjera promjene tražene količine nekog dobra u odnosu na promjenu cijene uz uvjet da ostali uvjeti ostanu jednaki.³⁵

$$E_D(Q) = \frac{\text{relativna promjena tražene količine}}{\text{relativna promjena jedinične cijene}} = \frac{\frac{dQ}{Q}}{\frac{dP}{P}} = \frac{P}{Q} \cdot \frac{dQ}{dP} = \frac{1}{Q} \cdot \frac{1}{\frac{dP}{dQ}} = \frac{1}{Q} \cdot \frac{1}{\frac{P'(Q)}{P(Q)}}$$

Potražnje za dobrima razlikuju se po svojim elastičnostima. Potražnja za dobrima, nužnim za život, poput, hrane, obično malo reagira na promjenu cijene dok su luksuzna dobra općenito jako osjetljiva na promjenu cijene. Neko dobro je elastično kada njegova tražena količina jako reagira na promjene cijene. Za razliku od navedenog, neelastično je kada njegova tražena količina slabo reagira na promjenu cijene.

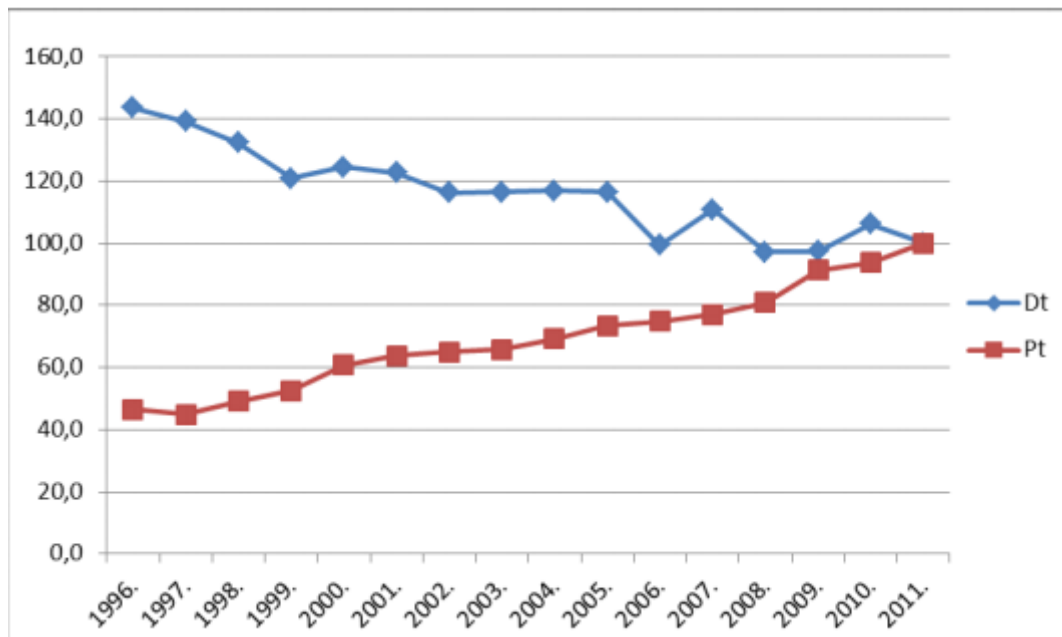
Potražnja za cigaretama je neelastična na promjenu cijena. Povećanje cijene neće značajno smanjiti ukupnu potražnju, ali može utjecati na promjenu strukture potrošnje. Primjerice, povećanjem proporcionalnog dijela trošarine porasla bi apsolutna razlika u cijenama skupljih i jeftinijih cigareta, pa bi potrošači mogli supstituirati potrošnju skupljih cigareta jeftinijima. Značajno povećanje poreznog opterećenja cigareta može voditi ilegalnoj trgovini ili rastu legalne kupovine cigareta u pograničnim područjima sa zemljama s relativno nižim poreznim opterećenjem, kao što su Srbija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora.³⁶

U nastavku je dan prikaz kretanja cijena duhanskih proizvoda i potražnje za duhanskim proizvodima u vremenskom period od 1996. do 2011. godine.

³⁵Karasalihović Sedlar, D. Elastičnost ponude i potražnje, rgn.hr/~dkarasal/NIDS/.../Ekonomika-3.pdf

³⁶Bajo, Primorac, 2013., p.2

Slika 1: Kretanje cijene duhanskih proizvoda(P_t) i potražnje za duhanskim proizvodima(D_t) u RH po godinama³⁷

Prema rezultatima dostupnih provedenih ekonometrijskih modela potražnje duhanskih proizvoda u Hrvatskoj za razdoblje od 1996. do 2011. godine došlo se do slijedećih zaključaka:³⁸

- potražnja duhana je funkcija cijene duhana, prosječno mjesečno potrošenih sredstava po kućanstvu te broja stanovnika od 20 do 59 godina starosti
- potražnja je elastična jedino s obzirom na promjenu broja stanovnika, pa ako se broj stanovnika poveća za 1%, a ostale varijable ostanu nepromijenjene, potražnja raste za 4,67%
- na promjenu u cijeni duhana i prosječnoj mjesečnoj potrošnji po kućanstvu potražnja je neelastična

Dakle dolazimo do zaključka da će potražnja svakako rasti s rastom broja stanovnika, a cijena i životni standard nisu od presudne važnosti budući da se pravi potrošači teško odriču pušenja.

Trošarine ne moraju predstavljati posebno uspješan način smanjivanja ovisnosti. Potrošnja će se smanjiti samo ako je potražnja cjenovno elastična. Kako je potražnja za cigaretama relativno cjenovno neelastična, može se dogoditi da trošarine nemaju velik učinak

³⁷ A. Sakač, Ekonometrijski model potražnje duhanskih proizvoda u RH.2013

³⁸ A. Sakač, Ekonometrijski model potražnje duhanskih proizvoda u RH.2013

na smanjivanje njihove potrošnje. To dokazuju i relativno veliki iznosi poreznih prihoda koji se ubiru iz ovih izvora.³⁹

3.4. Usklađenost sustava trošarina na duhan u RH sa sustavom trošarina Europske unije

Od 2010. na snazi je novi Zakon o trošarinama koji trošarinski sustav usklađuje po naputcima Europske unije. Prilagodba i usklađivanje se provodi s Direktivom 92/12/EEZ, koja sadržava opća načela za proizvode koji podliježu trošarinama, a uz to definira i opća pravila za proizvodnju, skladištenje, kretanje i nadzor tih proizvoda u sustavu odgode plaćanja trošarine. Također je ustrojen i registar trošarinskih obveznika i poseban registar ovlaštenih držatelja trošarinskih skladišta, što otvara mogućnosti razmjene podataka s nadležnim tijelima drugih država članica EU. Daljnjim izmjenama i dopunama Zakona o trošarinama ide se u korak s ciljevima Europske unije.

Trošarinski obveznici i osobe koje drže cigarete radi daljnje prodaje dužni su izvršiti popis zaliha, sastaviti o istome zapisnik i obračunati razliku trošarine na cigarete koje su već puštene u potrošnju i nalaze se na zalihama u prometu na teritoriju Republike Hrvatske u dva slučaja:⁴⁰

a) na dan stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o trošarinama (1. srpnja 2013.) i to samo za cigarete na koje nije obračunata trošarina sukladno visinama propisanim Uredbom o visini trošarine na cigarete, sitno rezani duhan i ostali duhana za pušenje („Narodne novine“, br. 66/2013) i/ili na koje nije obračunata trošarina prema zadnje važećoj prijavljenoj maloprodajnoj cijeni

b) pri svakom budućem povećanju visine trošarine na cigarete ili povećanju maloprodajne cijene cigareta iz članka 77. Zakona o trošarinama, i to na dan objave povećanja visine trošarine na cigarete, i/ili dan prije početka važenja prijavljene veće maloprodajne cijene cigareta.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o trošarinama („Narodne novine“, br. 81/2013), koji je stupio na snagu 1. srpnja 2013. godine, između ostalog, je propisano i da duhanske markice više nemaju iskazanu maloprodajnu cijenu te da se cigarete koje su

³⁹Trošarine, <https://www.ijf.hr/hr/korisne-informacije/pojmovnik-javnih-financija/15/porezi-na-potrosnju/274/trosarine/275/>

⁴⁰Bajo A., Primorac M. (2013) Struktura trošarina na cigarete, Institut za javne financije, br.: 75, <http://www.ijf.hr/upload/files/file/newsletter/78.pdf>

označene duhanskim markicama Ministarstva financija na kojima je otisnuta maloprodajna cijena obrade sukladno članku 65. Zakona o trošarinama („Narodne novine“, br. 83/2009 i 111/2012).⁴¹

Pritom je određeno, i da se cigarete mogu prodavati po maloprodajnim cijenama višim od maloprodajnih cijena naznačenih na duhanskoj markici Ministarstva financija. Time je, dakle, prijelaznim zakonskim odredbama omogućena prodaja cigareta po višim maloprodajnim cijenama od naznačenih na duhanskoj markici Ministarstva financija, ali ne višim od zadnje prijavljene maloprodajne cijene.

Prijavu maloprodajne cijene cigareta mogu izvršiti samo proizvođači, njihovi predstavnici ili posrednici i uvoznici duhanskih prerađevina, a ne ostale osobe koje radi prodaje krajnjim potrošačima drže cigarete.⁴²(H. Petrić)

Trošarinski obveznici duhanskih prerađevina i ostale osobe koje drže cigarete radi prodaje i u buduće će biti u obvezi obračunati i platiti razliku trošarine pri svakom povećanju visine trošarine na cigarete i/ili kada se poveća maloprodajna cijena, i to na sve cigarete koje su puštene u potrošnju, a nalaziti će se u trenutku povećanja visine trošarine i/ili povećanja maloprodajne cijene na zalihama u prometu na teritoriju Republike Hrvatske.⁴³

Trošarinski obveznici duhanskih prerađevina i ostale osobe koje radi prodaje drže cigarete u obvezi su popisati zalihe cigareta na dan objave povećanja visine trošarine na cigarete, i/ili dan prije početka važenja prijavljene veće maloprodajne cijene cigareta.⁴⁴ O istome su u obvezi sastaviti zapisnik po svakoj marki cigareta, maloprodajnoj cijeni i količini te obračunati razliku trošarine na utvrđene zalihe te istu platiti u roku od 30 dana od dana popisa u korist računa Državnog proračuna. Zapisnik o obavljenom popisu zaliha cigareta sa obračunom razlike trošarine podnosi se na Obrascu Z-ORT.⁴⁵

Obveza popisa zaliha cigareta nastaje na dan objave povećanja visine trošarine na cigarete, odnosno dan prije početka važenja prijavljene veće maloprodajne cijene cigareta.

⁴¹Bajo A., Primorac M. (2013) Struktura trošarina na cigarete, Institut za javne financije,, br.: 75,<http://www.ijf.hr/upload/files/file/newsletter/78.pdf>

⁴²Petrić, H. (2012) Od kunovine do PDV-a., Zagreb: Večernji list, 26.veljače, 12. -14

⁴³Zakon o trošarinama, NN 106/18

⁴⁴Zakon o trošarinama, NN 106/18

⁴⁵Bajo A., Primorac M. (2013) Struktura trošarina na cigarete, Institut za javne financije,, br.: 75,<http://www.ijf.hr/upload/files/file/newsletter/78.pdf>

Dakle, obveza popisa zaliha se odnosi na stanje:⁴⁶

- s početkom dana objave povećanja visine trošarine, ne sa stanjem, primjerice, na kraju odnosno relevantnog dana (npr.: propis je objavljen dana 3.7.2014., što znači da popis zaliha treba napraviti sa stanjem početka dana 3.7.2014.),
- na kraju dana koji prethodi danu početka važenja prijavljene veće maloprodajne cijene cigareta (npr.: početak važenja veće maloprodajne cijene je dana 5.7.2014., što znači da popis zaliha treba napraviti sa stanjem na kraju dana 4.7.2014.).

Pristupanjem EU-u nadalje se povećava trošarina na sitno rezani duhan čiji rast će se nastaviti i u sljedećim godinama. Gotovo 50%-tni rast stope očekuje se i za ostali duhan za pušenje što je u skladu s preporukama Europske komisije da zbog konkurentnosti među duhanskim proizvodima, posebice cigaretama i ostalim duhanima za pušenje (koji su jednako štetni) treba čim više izjednačavati porezno opterećenje.⁴⁷

⁴⁶Bajo A., Primorac M. (2013) Struktura trošarina na cigarete, Institut za javne financije,, br.: 75,<http://www.ijf.hr/upload/files/file/newsletter/78.pdf>

⁴⁷Bajo A., Primorac M. (2013) Struktura trošarina na cigarete, Institut za javne financije,, br.: 75,<http://www.ijf.hr/upload/files/file/newsletter/78.pdf>

Slika 2: Prikaz visine trošarina na duhan u Republici Hrvatskoj i EU

Trošarinski proizvod	Visina trošarine u Hrvatskoj	Visina trošarine u Hrvatskoj nakon pristupanja EU	Minimalna trošarina u EU	Minimalna EU trošarina izražena (u kn)
Cigarete				
Specifična trošarina	180 kn/1.000 kom.	64 €/1.000 kom.	64 €/1.000 kom. bez obzira na WAP udio specifične trošarine u ukupnom poreznom opterećenju 5 - 76,5%; – od 1. siječnja 2014. 77 €/1.000 kom. bez obzira na WAP; – do 31. prosinca 2017. 90 eura/1.000 kom. bez obzira na WAP; udio specifične trošarine u ukupnom poreznom opterećenju 7,5 - 76,5 %.	475 kn/1.000 kom. 572 kn/1.000 kom. 668 kn/1.000 kom.
Proporcionalna trošarina	36% maloprodajne cijene	57% WAP	57% udio ukupne trošarine u WAP-u; – od 1. siječnja 2014. 60% udio ukupne trošarine u WAP-u;	
Cigare	1.100 kn/1.000 kom.	600 kn/1.000 kom.	12 €/1.000 kom.	89 kn/1.000 kom.
Cigarilosi	220 kn/1.000 kom.	600 kn/1.000 kom.	12 €/1.000 kom.	89 kn/1.000 kom.
Šitno rezani duhan za pušenje	325 kn/kg proizvoda	351 kn/kg proizvoda	od 1. siječnja 2013. - 47 €/kg od 1. siječnja 2015. - 54 €/kg od 1. siječnja 2018. - 60 €/kg od 1. siječnja 2020. - 60 €/kg	349 kn/kg 401 kn/kg 446 kn/kg 446 kn/kg
Ostali duhan za pušenje	146 kn/1.000 kom.	296 kn/1.000 kom.	22 €/kg	163 kn/1.000 kom.

Izvor: Kuliš D. (2013) Sustav trošarina u Hrvatskoj bliži europskom sustavu, Institut za javne financije, br.: 75, <http://www.ijf.hr/upload/files/file/75.pdf>

Ako se pogleda obračun cijene cigareta, onda će se napraviti simulacije cijene prema kutiji cigareta, primjerice, domaće marke Benston. U jednoj kutiji nalazi se 20 cigareta. Proizvođačka cijena kutije je 5,00 kuna, na tu cijenu dolazi trošarina od 12,42 kune i PDV tako da je maloprodajna cijena kutije cigareta oko 21 kunu. Ako se to usporedi s nekom uvoznom markom poput Marlboro čija je cijena 30,00 kuna onda se opet može utvrditi da je cijena domaćih proizvođača nekonkurentna.⁴⁸

Ipak, zbog politike održivosti zdravlja u pojedinim zemljama Europske unije cijena na duhanske proizvode prelazi i 40,00 kuna što pokazuje to da (npr. Francuska) žele povećanjem

⁴⁸Savez udruga trgovaca, http://www.savez-udruga-trgovaca.hr/downloads/tdr_trosarine.pdf

cijena utjecati na promjenu ponašanja potrošača, te smanjiti troškove zdravstva koji nastaju liječenjem kancerogenih bolesti, a pušenje je jedan od najvećih uzročnika istih.

3.5. Značaj trošarina na duhan unutar fiskalne politike RH

Važno obilježje hrvatskog poreznog sustava je njegova potrošna orijentacija koja se najbolje očituje u činjenici da se najveći dio poreznih prihoda ubire od PDV-a i trošarina. Ovakva orijentacija ima brojna dobra obilježja koja su povezana s prednostima neizravnih poreza u odnosu na izrane poreze, ali i jednu negativnu, a to je regresivni učinak koji se očituje u činjenici da osobe s manjom ekonomskom snagom snose veći ili teži porezni teret.⁴⁹(Bejaković,2018.)

Hrvatska se suočava s ozbiljnim problemima krijumčarenja duhanskih proizvoda. Boljom i učinkovitijom kontrolom i radom poreznih i carinskih službi te uključivanjem u europski sustav nadgledanja prometa i roba koje se oporezuju trošarinama trebali bi se smanjiti razmjeri gubitka poreznih prihoda zbog nelegalnih aktivnosti.

Navedeno bi za Hrvatsku bio pozitivan pomak u proračunskim приходima. Glavni razlog nametanja visokog poreza na cigarete je da navedeni porezni oblici godinama osiguravaju izdašne porezne prihode koji se jednostavno ubiru te imaju niske administrativne troškove. Država si ne može dozvoliti olako shvaćanje takvih poreza.

Ujedno, radi se o proizvodima kod kojih su prisutni visoki transakcijski troškovi, relativno neelastična potražnja, mogućnost jasnog definiranja proizvoda te nepostojanje bliskih supstituta.⁵⁰

Značaj trošarina na duhanske proizvode za proračun RH dokazuje i podatak da su po udjelu cjelokupnih prihoda od trošarina odmah na drugom mjestu iza trošarina na naftne derivate.

U sljedećoj tablici su prikazani iznosi prihoda od trošarina na duhan u zadnje 4 godine.

Tablica 7. Prihodi od trošarina na duhan i duhanske proizvode u RH 2015.-2018.

Prihodi od trošarina na duhan i duhanske proizvode (000 HRK) ⁵¹			
2015.	2016.	2017.	2018.
4.187.275	4.475.286	4.374.030	4.813.787

⁴⁹Bejaković, P. (2018) Razvoj trošarina u Hrvatskoj, Političke analize, 1(35), 45-51.

⁵⁰Bejaković, P. (2018) Razvoj trošarina u Hrvatskoj, Političke analize, 1(35), 45-51.

⁵¹ Republika Hrvatska, Ministarstvo financija, Statistički prikaz-Broj 263

4. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE O UTJECAJU POVEĆANJA TROŠARINA DUHANSKIH PROIZVODA

4.1. Definiranje problema i ciljeva istraživanja

Problem empirijskog istraživanja se odnosi na učinke do kojih bi dovelo povećanje trošarina na duhanske proizvode u Republici Hrvatskoj. Primarno istraživanje izvedeno je anketnom metodom. Kreiran je pisani anketni upitnik, sastavljen od petnaest pitanja (Prilog 1). Pitanja su odgovarana neizravno putem online ankete te su bila zatvorenog tipa, podijeljena na demografska i na predmetno područna.

Anketno istraživanje provedeno je na prikupljenom uzorku od 56 ispitanika (N=56) na temelju kojeg se došlo do određenih zaključaka. Glavni kriterij prema kojem su ispitanici pristupali navedenoj anketi je da su pušači. Istraživanje provedeno na ovom uzorku nužno ne predstavlja i mišljenja cjelokupne populacije koja zbog svoje brojnosti u RH (preko 25% stanovništva konzumira duhan) iziskuje značajno veći uzorak. Dakle ovim provedenim istraživanjem želi se prikazati približan uvid u razmišljanje cjelokupne populacije.

Cilj primarnog istraživanja je:

- utvrditi da li bi povećanje trošarina na duhan i duhanske proizvode dovelo do povećanja prihoda fiskalne blagajne u Hrvatskoj.

H0: Povećanje trošarina na duhan i duhanske proizvode dovodi do povećanja prihoda fiskalne blagajne od ubiranja poreza.

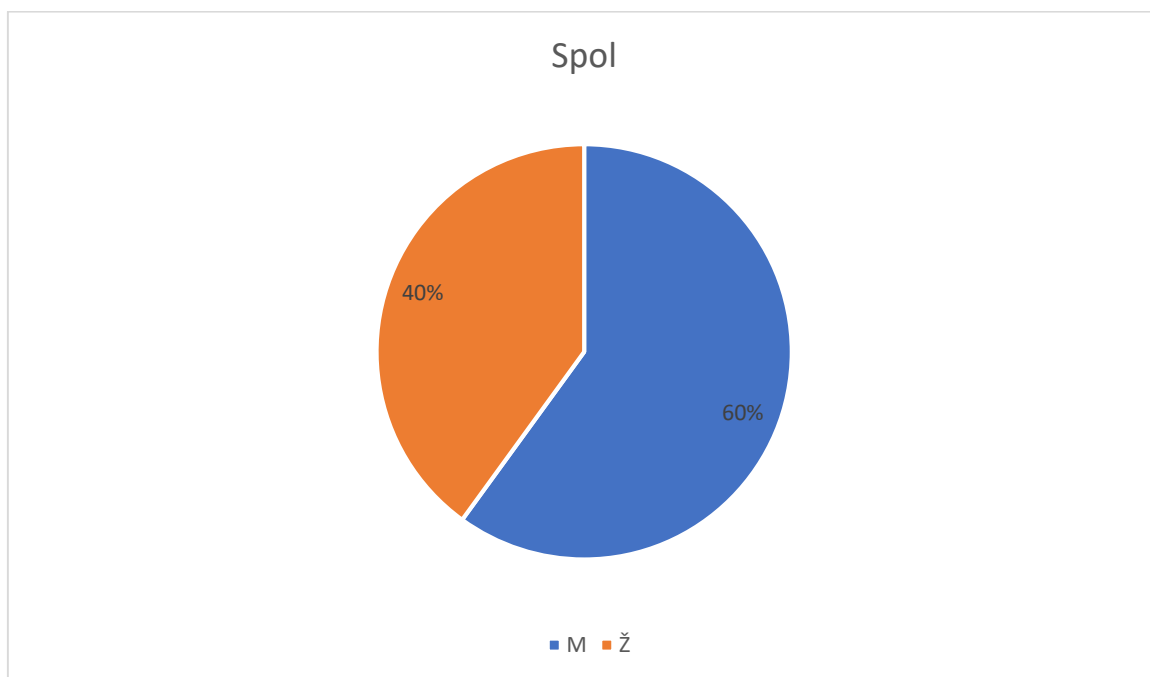
- Utvrditi da li bi povećanje trošarina na duhanske proizvode u Hrvatskoj uzrokovalo smanjenje potražnje za duhanom i duhanskim proizvodima.

H1: Povećanje trošarina na duhan i duhanske proizvode uzrokovat će smanjenje potražnje duhana i duhanskih proizvoda.

4.2. Testiranje hipoteza

Grafikon u nastavku prikazuje sudionike u istraživanju prema spolu.

Grafikon 2. Spol ispitanika

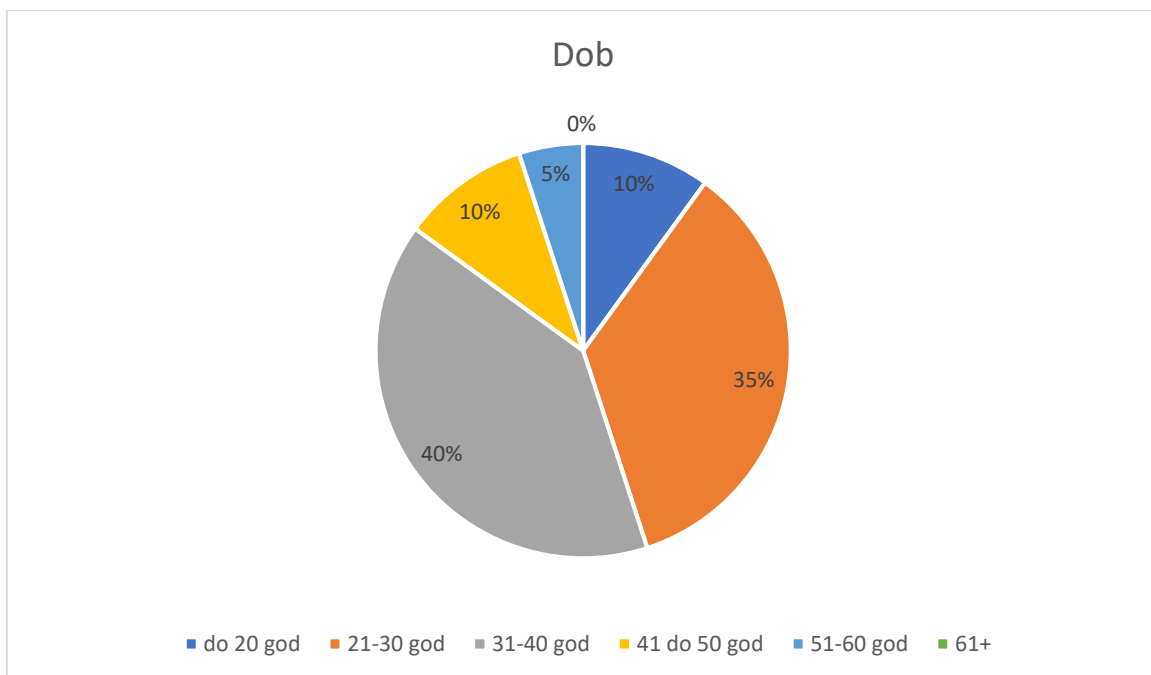

Izvor: Izrada autora

Kao što se može vidjeti na Grafikonu 2, u istraživanje je sudjelovalo više muškaraca (60%) u odnosu na žene (40%).

Grafikon tri prikazuje dobnu strukturu sudionika u istraživanju.

Grafikon 3. Dob sudionika u istraživanju

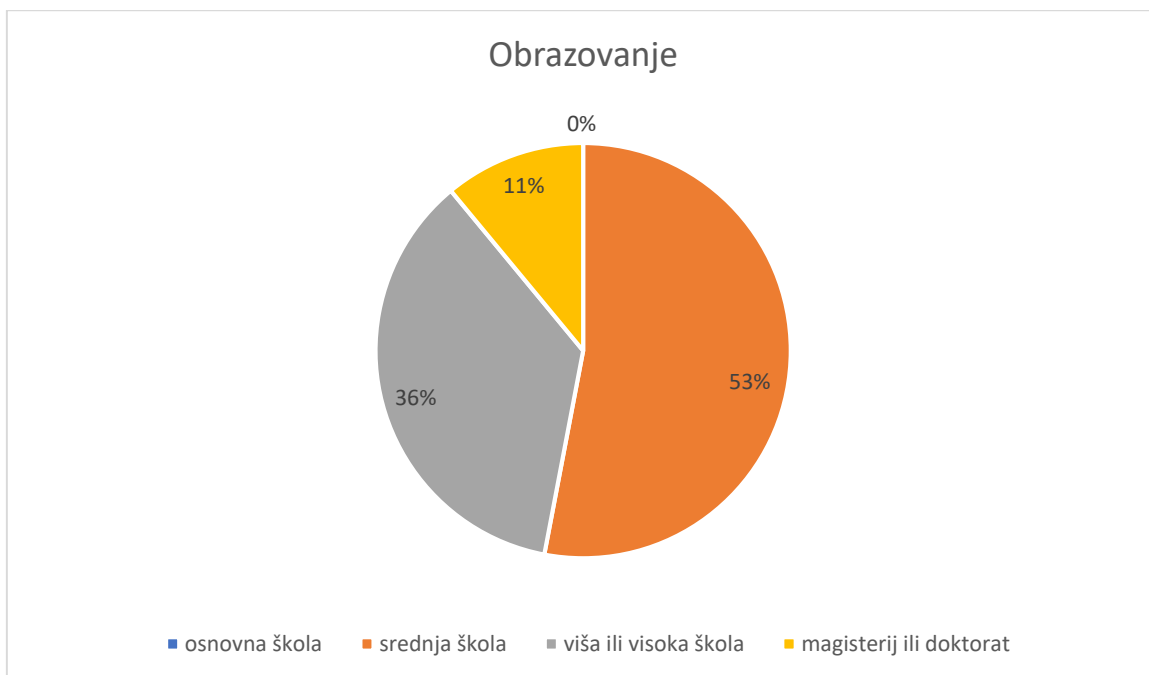

Izvor: Izrada autora

U istraživanju je sudjelovalo najviše osoba u dobi od 31 do 40 godina (40%) te u dobi od 21 do 30 godina (35%). Nitko od sudionika u istraživanju nema više od 65 godina. To ukazuje na to da su većinom istraživanju pristupile osobe mlađe i srednje životne dobi.

Grafikon u nastavku prikazuje završeno obrazovanje sudionika u istraživanju.

Grafikon 4. Obrazovanje sudionika u istraživanju

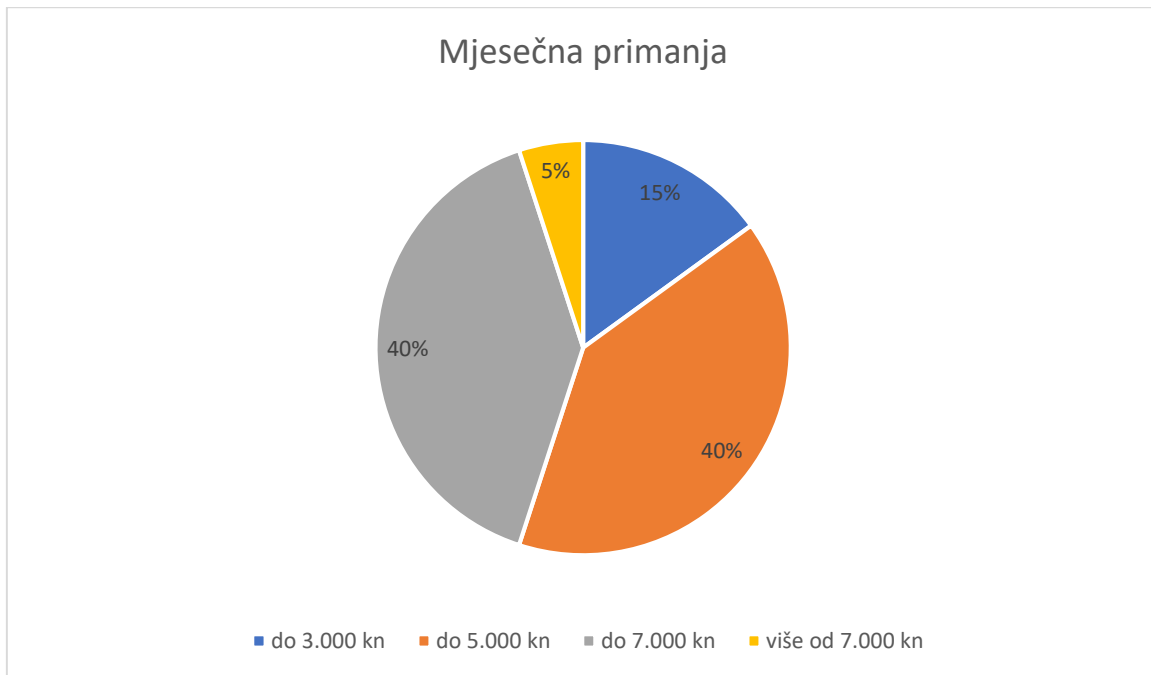

Izvor: Izrada autora

Grafikon 4 prikazuje obrazovnu strukturu ispitanika. U istraživanju je sudjelovalo najviše osoba sa završenom srednjom stručnom spremom (53%). Nitko od sudionika u istraživanju nije završio samo osnovnu školu.

Grafikon u nastavku prikazuje podatke vezane uz mjesečna primanja sudionika u istraživanju.

Grafikon 5. Mjesečna primanja sudionika u istraživanju

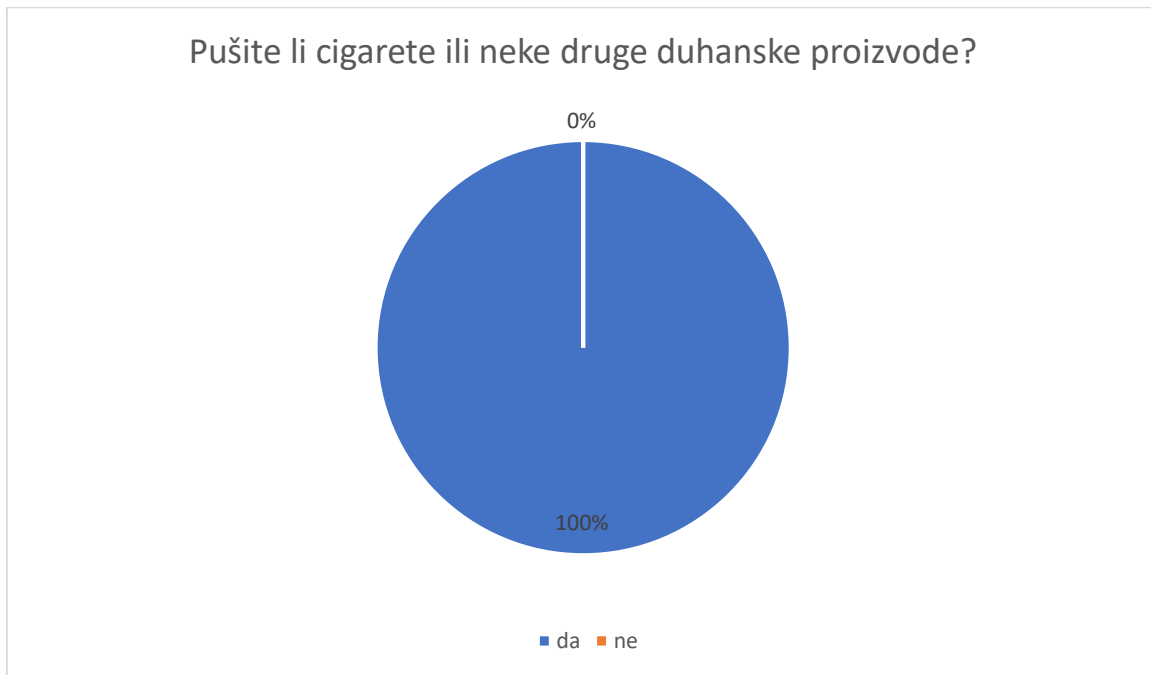

Izvor: Izrada autora

Najviše ispitanika ima mjesečna primanja do 5.000,00 kuna (40% ispitanika) i do 7.000,00 kuna (40% ispitanika). Najmanje ispitanika ima prihode veće od 7.000,00 kuna (5% ispitanika).

Odgovori ispitanika vezani uz to da li puše cigarete ili neke druge duhanske proizvode prikazani su na Grafikonu 6.

Grafikon 6. Pušenje cigareta ili nekih drugih duhanskih proizvoda

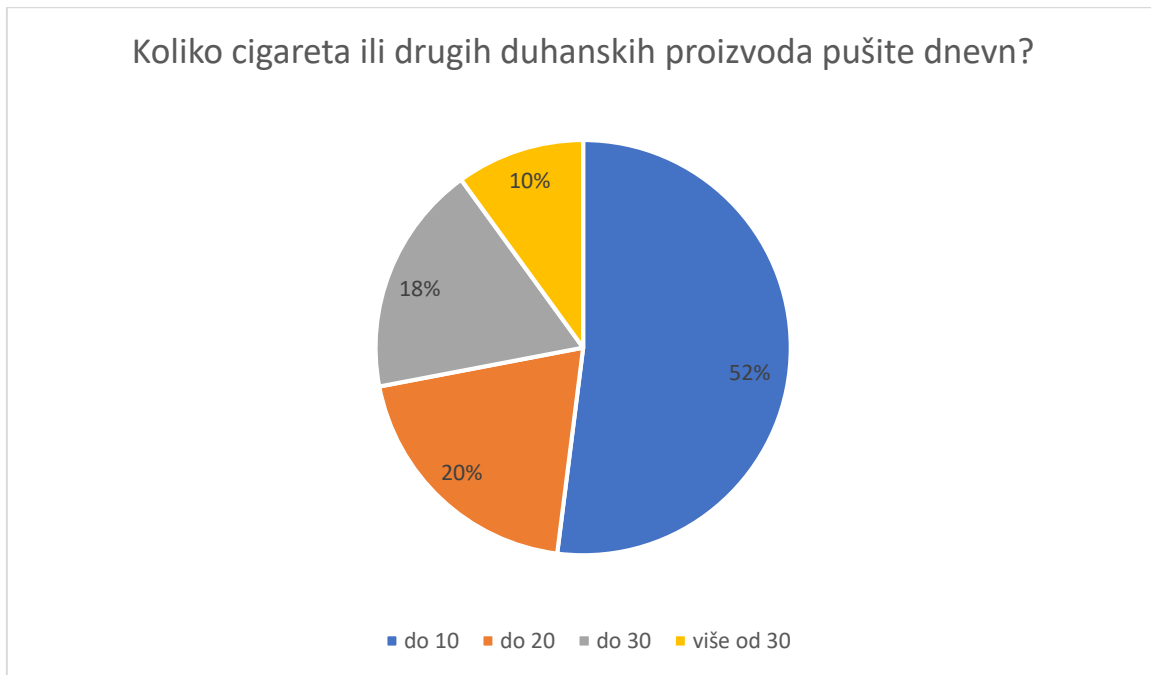

Izvor: Izrada autora

Kao što se može vidjeti na gornjem grafikonu, svi sudionici u istraživanju puše cigarete ili neke druge duhanske proizvode. Cjelokupan uzorak ispitanika u ovom istraživanju čine pušači.

Grafikon u nastavku prikazuje odgovore sudionika u istraživanju o tome koliko cigareta ili drugih duhanskih proizvoda puše dnevno.

Grafikon 7. Količina popušenih cigareta dnevno

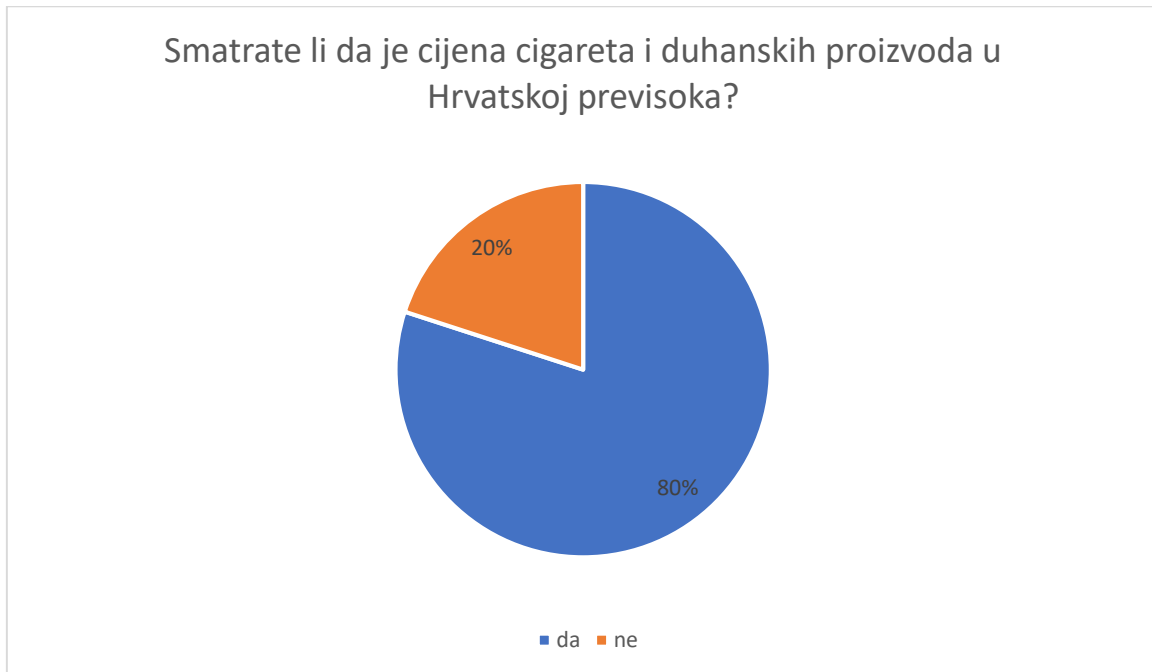

Izvor: Izrada autora

Kao što se može vidjeti na gornjem grafikonu, većina sudionika u istraživanju dnevno popuši do 10 cigareta (52% ispitanika). Najmanje njih, 10%, dnevno popuši više od 30 cigareta, a 18% ispitanika dnevno puši do 30 cigareta. Također, 20% ispitanika puši 20 cigareta dnevno.

Grafikon u nastavku prikazuje odgovore sudionika u istraživanju vezane uz visinu cijene cigareta i duhanskih proizvoda u Hrvatskoj.

Grafikon 8. Stav sudionika u istraživanju o cijeni cigareta i duhanskih proizvoda u Hrvatskoj

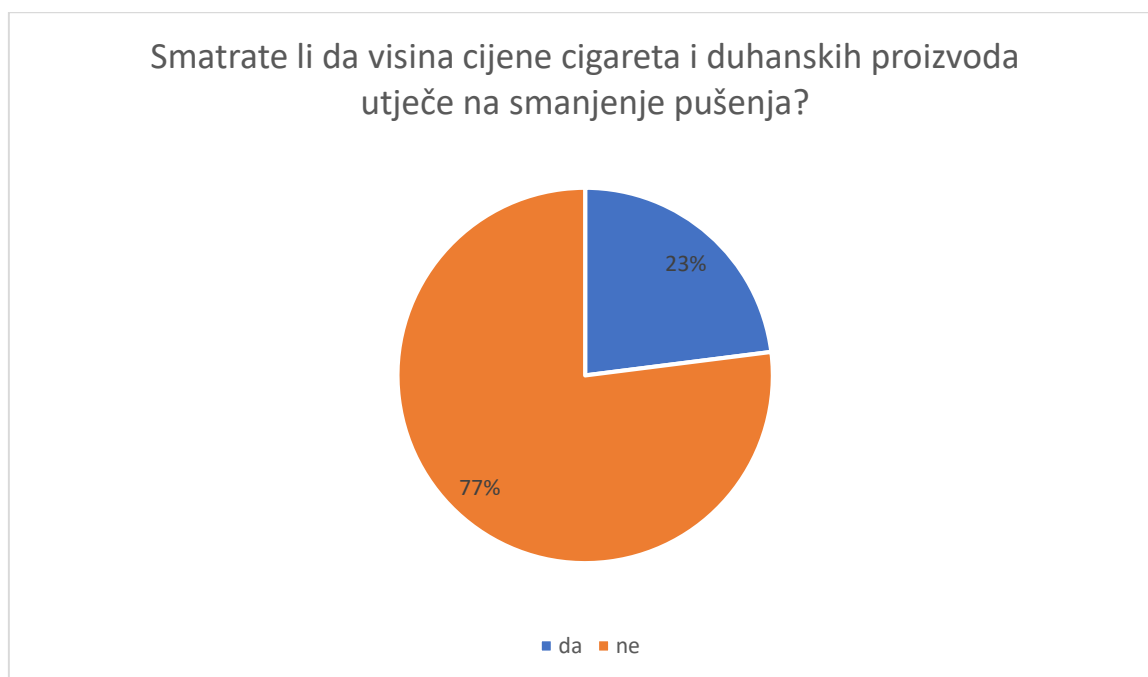

Izvor: Izrada autora

Kao što se može vidjeti na Grafikonu 8, većina ispitanika (80% ispitanika) smatra da je visina cijene cigareta i duhanskih proizvoda u Hrvatskoj previsoka dok 20% ispitanika smatra da nije.

Grafikon u nastavku prikazuje odgovore sudionika u istraživanju na pitanje vezano uz utjecaj cijene cigareta ili duhanskih proizvoda na smanjenje pušenja u Hrvatskoj.

Grafikon 9. Utjecaj cijene cigareta i duhanskih proizvoda na smanjenje pušenja

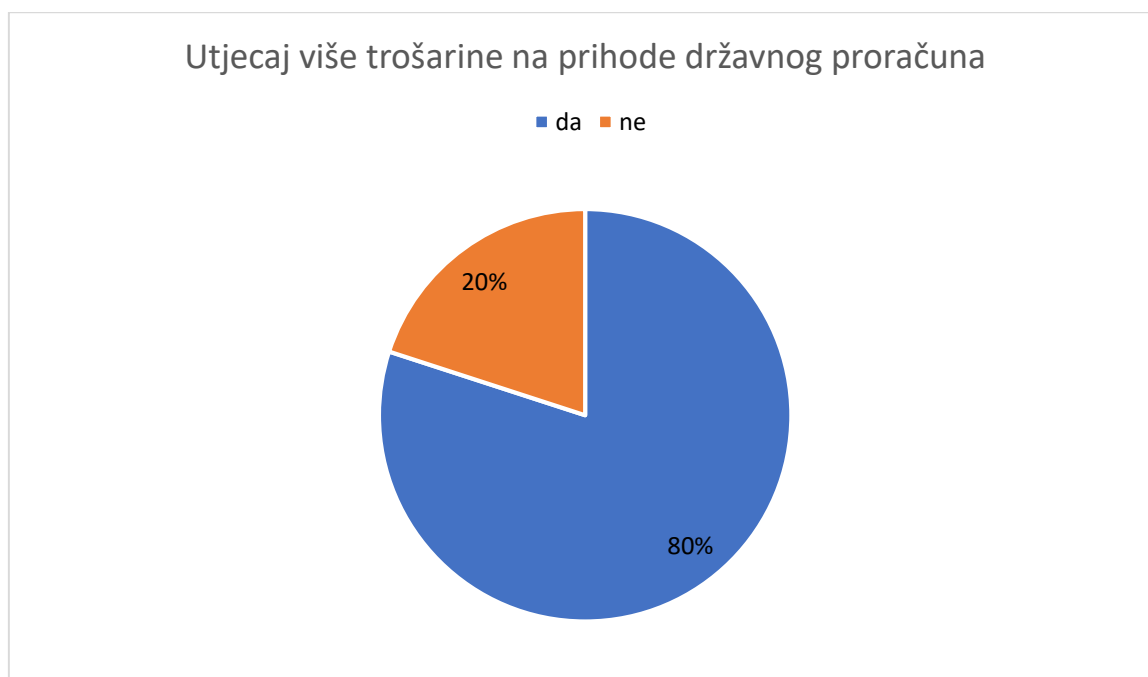

Izvor: Izrada autora

Većina sudionika u istraživanju smatra da visina cijene cigareta u Hrvatskoj ne utječe na smanjenje pušenja. Time je odbačena druga postavljena hipoteza u ovom radu koja glasi: ***H1: Povećanje trošarina na duhan i duhanske proizvode uzrokovat će smanjenje potražnje duhana i duhanskih proizvoda.***

Grafikon u nastavku prikazuje stav ispitanika o tome da li bi povećanje trošarina na duhan i duhanske proizvode u Hrvatskoj imalo pozitivan učinak na fiskalnu politiku.

Grafikon 10. Utjecaj većih trošarina na fiskalnu politiku u Hrvatskoj

Izvor: Izrada autora

Većina ispitanika (80% ispitanika) smatra da bi više trošarina na duhan i duhanske proizvode imale pozitivne učinke na fiskalne prihode. Dakle daljnjim povećanjem trošarina prihodi fiskalne blagajne bi nastavili rasti . Time je potvrđena prva postavljena hipoteza koja glasi: ***H0: Povećanje trošarina na duhan i duhanske proizvode dovodi do povećanja prihoda fiskalne blagajne od ubiranja poreza.***

Grafikon u nastavku prikazuje odgovore sudionika u istraživanju vezane uz to da li bi rast cijena duhana i duhanskih proizvoda utjecao na njihovu odluku da smanje ili prestanu pušiti.

Grafikon 11. Utjecaj rasta trošarina na odluku o smanjenju ili prestanku pušenja

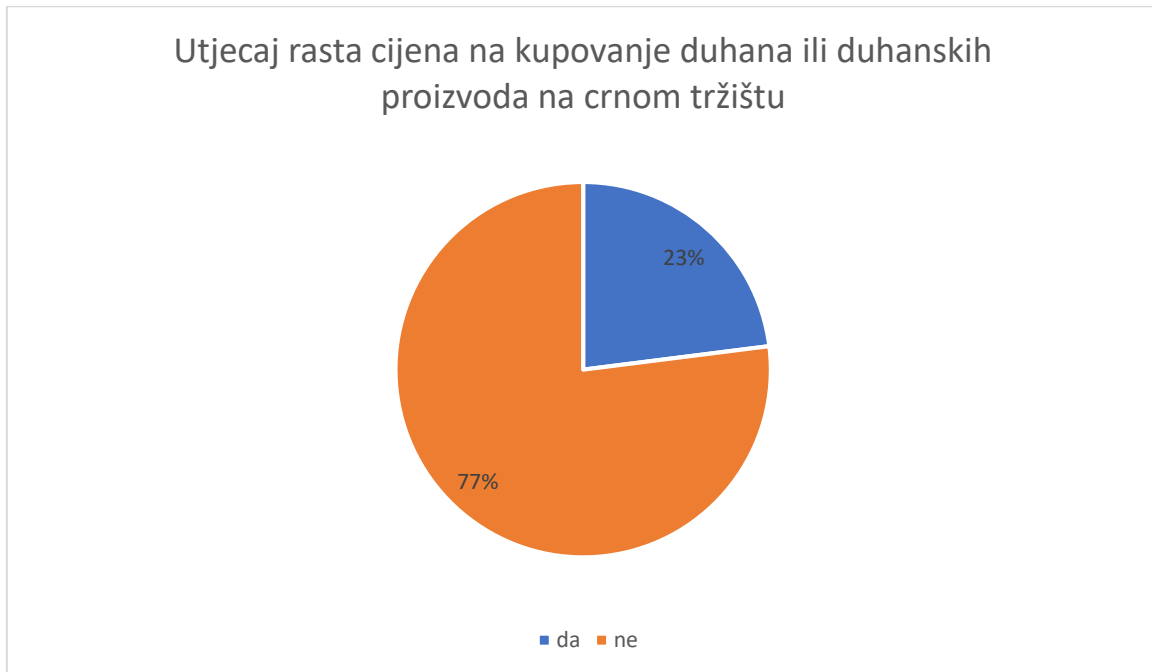

Izvor: Izrada autora

Većina ispitanika (78% ispitanika) je navela kako rast trošarina na duhan ili duhanske proizvode ne bi utjecao na njihovu odluku o smanjenju ili prestanku pušenja dok bi navedeno utjecalo na 22% ispitanika.

Grafikon u nastavku prikazuje odgovore sudionika u istraživanju vezane uz to da li bi ih rast cijena duhana ili duhanskih proizvoda nagnao na to da duhan ili duhanske proizvode kupuju na crnom tržištu.

Grafikon 12. Utjecaj rasta cijena duhana ili duhanskih proizvoda na kupovanje istih na crnom tržištu

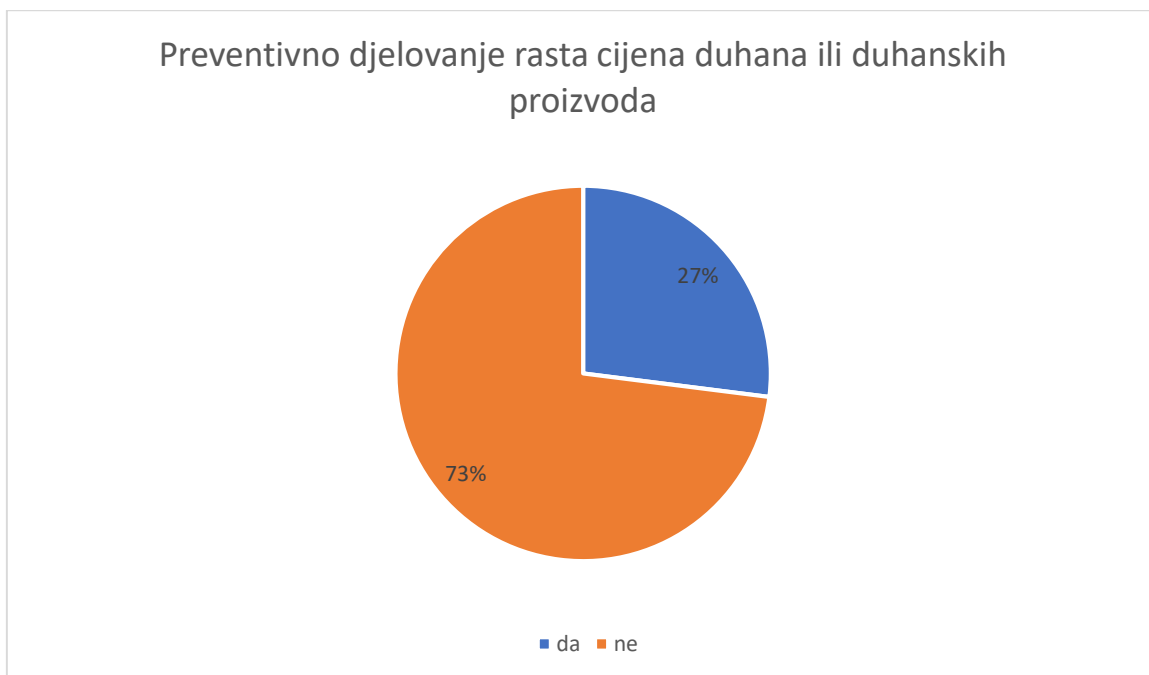

Izvor: Izrada autora

Većina sudionika u istraživanju (77% ispitanika) navela je kako ih rast cijena duhana ili duhanskih proizvoda ne bi nagnao da iste kupuju na crnom tržištu.

Grafikon u nastavku prikazuje stav ispitanika o tome da li rast cijena duhana ili duhanskih proizvoda djeluje preventivno.

Grafikon 13. Preventivno djelovanje rasta cijena duhana

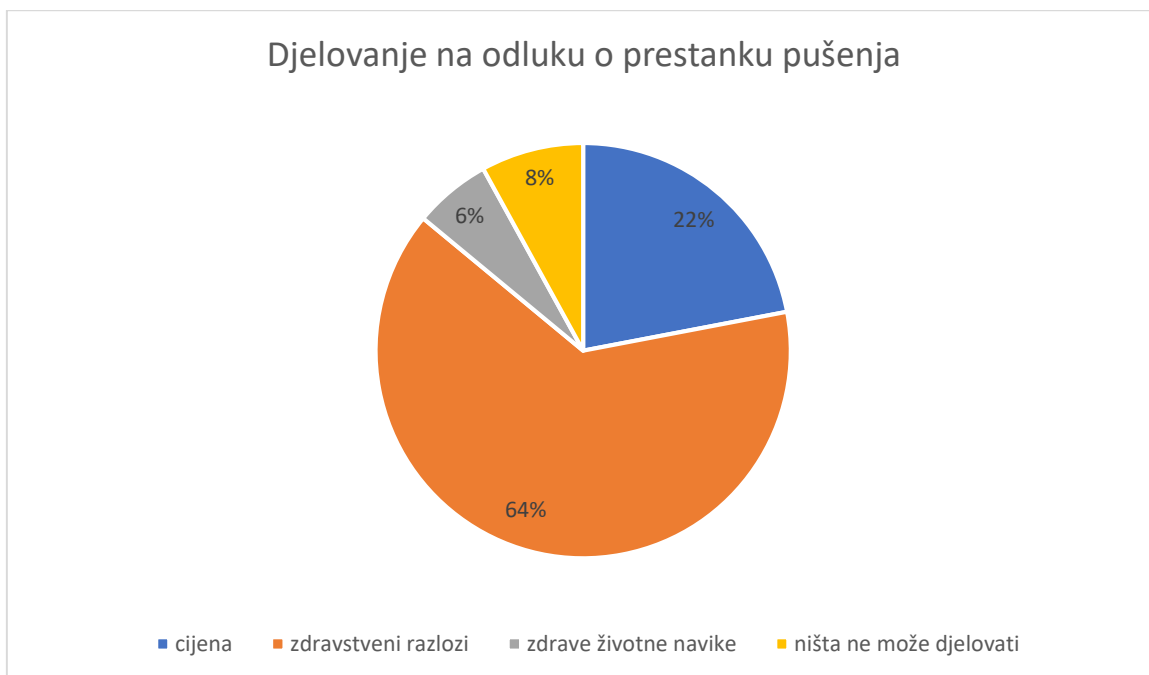

Izvor: Izrada autora

Većina ispitanika (73% ispitanika) smatra da rast cijena duhana ili duhanskih proizvoda ne djeluje preventivno. S ovime se ne slaže 27% ispitanika.

Grafikon u nastavku prikazuje odgovore sudionike u istraživanju o tome što bi moglo djelovati na njihovu odluku da prestanu pušiti.

Grafikon 14. Razlozi prestanka pušenja

Izvor: Izrada autora

Najviše ispitanika je navelo kako bi na njihovu odluku da prestanu pušiti mogli djelovati zdravstveni razlozi (64% ispitanika) dok bi cijena duhana ili duhanskih proizvoda na navedenu odluku mogla djelovati kod 22% ispitanika. Također 8% ispitanika nema nikakvu namjeru prestati s pušenjem.

Grafikon u nastavku prikazuje stav sudionika u istraživanju o kampanjama protiv pušenja u Hrvatskoj.

Grafikon 15. Provođenje kampanja protiv pušenja u Hrvatskoj

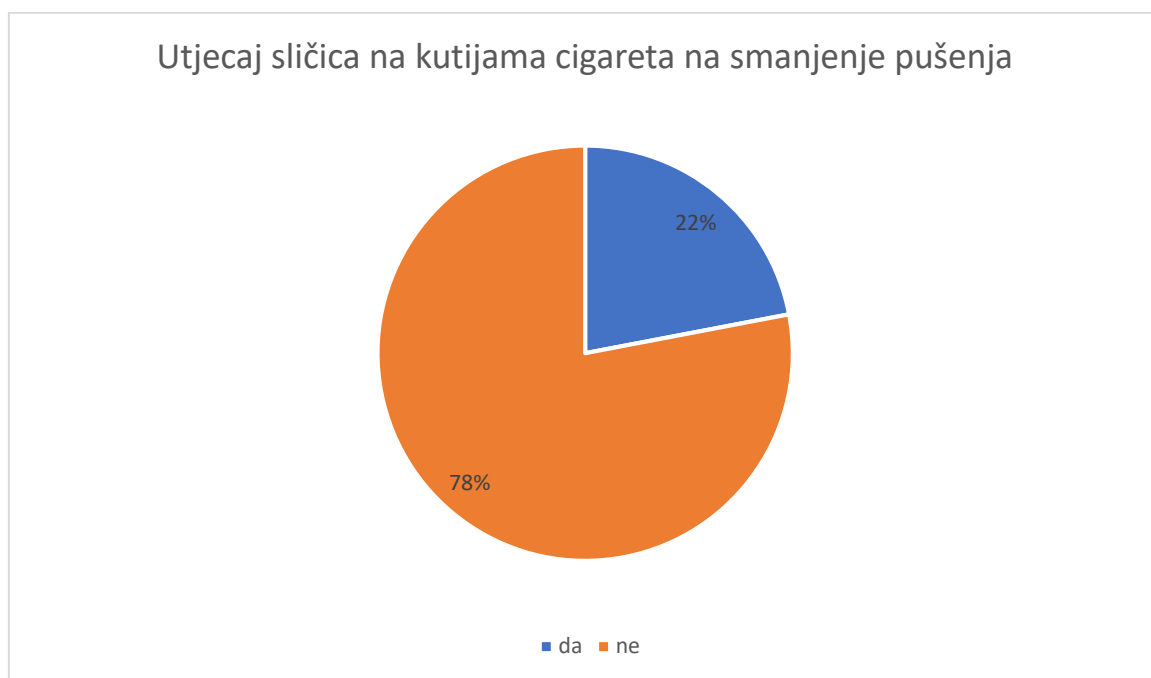

Izvor: Izrada autora

Većina ispitanika je mišljenja kako se u Hrvatskoj ne provode konstruktivne kampanje protiv pušenja. Samo 12% smatra da se u Hrvatskoj provode konstruktivne kampanje protiv pušenja.

Grafikon u nastavku prikazuje stav ispitanika prema sličicama koje se nalaze na kutijama cigareta.

Grafikon 16. Utjecaj sličica na kutijama cigareta na smanjenje pušenja u Hrvatskoj

Izvor: Izrada autora

Većina ispitanika (78% ispitanika) smatra da sličice na kutijama cigareta na tržištu ne utječu na smanjenje pušenja te kod njih ne ostavljaju značajan efekt.

5. ZAKLJUČAK

U teoriji javnih financija često se puta neopravdano žele naglasiti razlike između trošarina i akciza na jednoj, te pojedinačnih potrošnih poreza na drugoj strani. Međutim, posljednjih godina prevladava pristup sveobuhvatnog definiranja pojma trošarina. Naime, trošarine treba promatrati kao porez koji se plaća prilikom izuzimanja robe iz gospodarskog okruženja u svrhu njezine upotrebe u daljnjoj poduzetničkoj ili državnoj proizvodnji ili u svrhu potrošnje od strane krajnjeg potrošača. Pri tome ekonomska snaga poreznog obveznika ne igra nikakvu ulogu jer trošarine ne terete ekonomsku snagu, nego ekonomsku upotrebu dohotka, bez obzira radi li se o fizičkoj ili pravnoj osobi.

U ovom radu obrađene su trošarine na duhan i duhanske proizvode u Europskoj uniji i Hrvatskoj. Istraživanje je pokazalo da fiskalna politika ima velike koristi od trošarina na duhanske proizvode. Također, primarno i sekundarno istraživanje je pokazalo da povećanje trošarina ne utječe na smanjenje pušenja duhana i duhanskih proizvoda.

Iz navedenog razloga može se zaključiti da rast trošarina nije dovoljna mjera u smanjenju pušenja duhana i duhanskih proizvoda te da navedeno nije preventivno sredstvo, već da se koristi ostvaruju isključivo u većem doprinosu državnom proračunu. Stoga se može reći kako su trošarine isključivo pozitivne za rast državnog proračuna te da ne utječu bitno na smanjenje ili prestanak pušenja.

Procjenjuje se da u Hrvatskoj godišnje od posljedica pušenja umire oko 14.000 ljudi što predstavlja populaciju grada veličine Makarske. Sam po sebi ovaj podatak je šokantan još uz to uzmemo li u obzir i demografsku sliku naše zemlje te trend iseljavanja koji traje zadnjih nekoliko godina shvaćamo da bi se trebali poduzeti puno odlučniji koraci barem po pitanju anti-pušačke kampanje kako bi se sačuvalo stanovništvo naše zemlje.

Primjerice uvođenjem novih mjera poput kompletne zabrane konzumacije duhana na javnim mjestima te penaliziranjem prekršitelja moglo bi se dugoročno utjecati na smanjenje broja pušača u RH. Zemlje poput npr. Kanade i Australije već desetak godina primjenjuje takve mjere te na taj način suzbijaju kulturu konzumacije duhana i miču je iz javnosti. Nadalje potrebno je uvesti i zakon kojim bi se zabranilo svako javno oglašavanje i izlaganje duhanskih proizvoda. Najbolje je kontinuiranim djelovanjem i nepušačkim odgojem “preduhitriti pušenje“. Samo sveobuhvatne, konkretne i kontinuirane akcije na planu razvijanja svijesti o štetnosti pušenja poput organiziranih edukacija, nepušačkog odgoja te prevencija i odvikavanje od pušenja mogu dati trajne rezultate.

SAŽETAK

Predmet istraživanja ovog rada je bio prikazati izravne i neizravne učinke povećanja trošarina na duhan i duhanske proizvode. Utvrditi kako će povećanje trošarina utjecati na primitke fiskalne blagajne te da li nefiskalni učinci povećanja trošarina na duhan i duhanske proizvode dovode do željenih učinaka smanjenja potrošnje duhana, a samim time i do pada broja pušača što bi trebalo voditi smanjenu bolesti uzrokovanih pušenjem čije se liječenje provodi na teret zdravstvenog sustava RH, a ujedno predstavlja i značajan trošak i opterećenje za proračun RH. Ulaskom u Europsku uniju Republika Hrvatska je uskladila i harmonizirala svoj sustav trošarina primjenom direktiva i smjernica od strane Europske unije. U radu se upotrebom navedenih metoda istraživanja, a ponajprije anketnim upitnikom provedenim na uzorku od 56 ispitanika analizirao utjecaj povećanja trošarina na duhan i duhanske proizvode te kakve posljedice povećanje trošarina ima na elastičnost potražnje a samim time i kretanja prihoda od trošarina na proračun RH.

Ključne riječi : Fiskalni, nefiskalni učinci, elastičnost potražnje, povećanje trošarina

SUMMARY

The subject of this paper was to show the direct and indirect effects of increasing excise duties on tobacco and tobacco products. Determine how an increase in excise taxes will affect fiscal receipts and whether the non-fiscal effects of an increase in excise duties on tobacco and tobacco products lead to the desired effects of reducing tobacco consumption and, consequently, to a decrease in the number of smokers, which should lead to reduced smoking-related illnesses being treated at the expense of the health care system of the Republic of Croatia, and at the same time represents a significant cost and burden for the budget of the Republic of Croatia. By joining the European Union, the Republic of Croatia has harmonized and coordinated its excise duty system with the application of directives and guidelines by the European Union. In the paper, the impact of the increase in excise duties on tobacco and tobacco products was analyzed using the aforementioned research methods, first of all by a questionnaire conducted on a sample of 56 respondents, and the effects of the increase in excise duties on the elasticity of demand and, consequently, the movement of excise revenues on the budget of the Republic of Croatia.

Keywords: Fiscal, non-fiscal effects, demand elasticity, increase in excise duties

LITERATURA

1. A. Sakač, Ekonometrijski model potražnje duhanskih proizvoda u RH.2013
2. Bajo A., Primorac M. (2013) Struktura trošarina na cigarete, Institut za javne financije, br.: 75, <http://www.ijf.hr/upload/files/file/newsletter/78.pdf>
3. Bejaković, P. (2018) Razvoj trošarina u Hrvatskoj, Političke analize, 1(35), 45-51.
4. Bosna i Hercegovina (2009) Oma bilten, http://www.oma.uino.gov.ba/bilteni/Oma_Bilten_bos_44.pdf (2. 6. 2019.)
5. Burian, K., Dremel, N., Jakir, I., Kusaković, A., Maletić, I., Parać, G. (2004) Računovodstvo proračuna i proračunskih korisnika, drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika
6. Cindeli, S., Barišić, M. (2015) Pravna regulativa oporezivanja duhanskih prerađevina u trošarinskom sustavu Republike Hrvatske u funkciji održivog ekonomskog razvoja, ERAZ konferencija: održivi ekonomski razvoj – suvremeni i multidisciplinarni pristupi, 1(2), 235-245.
7. Čogalj, M., Ivanković, M., Temeljne značajke duhanske industrije u EU – s posebnim osvrtom na Republiku Hrvatsku, https://bib.irb.hr/datoteka/896600.Temeljne_znaajke_duhanske_industrije_u_EU_MC_agalj.pdf
8. Danijela Kuliš, Institut za javne financije, Sustav trošarina u Hrvatskoj bliži europskom sustavu
9. DIREKTIVA 2014/40/EU EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0040&from=HR>
10. Elastičnosti ponude i potražnje, web.efzg.hr/.../ELASTIČNOST%20PONUDE%20I%20POTRAŽNJE.ppt
11. European Commission (2018), Excise Duty Tabela, https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/excise_duties/tobacco_products/rates/excise_duties_tobacco_en.pdf
12. European Commission https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/excise-duties-alcohol-tobacco-energy/excise-duties-tobacco_en
13. Europska komisija (2015) Izvješće komisije vijeću o evaluaciji Direktive 2011/64/EU u okviru programa REFIT te o strukturi i stopama trošarina koje se primjenjuju na prerađeni duhan, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2015:0621:FIN:HR:PDF>

14. Europska komisija (2018) Izvješće komisije vijeću o Direktivi 2011/64/EU o strukturi i stopama trošarine koje se primjenjuju na prerađeni duhan, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/HR/COM-2018-17-F1-HR-MAIN-PART-1.PDF>
15. Jelčić, B. (2001) Javne financije, Zagreb: RRIF
16. KarasalihovićSedlar, D. Elastičnost ponude i potražnje, rgn.hr/~dkarasal/NIDS/.../Ekonomika-3.pdf
17. Klier, D. (2007)Aktualna problematika otkrivanja, prijavljivanja i procesuiranja utaja poreza... Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 14, broj 2, str. 785-800
18. Kuliš, D. (2005) Plaćamo li europske trošarine, Institut za javne financije, Zagreb, Zaklada FriedrichEbert
19. Ministarstvo financija, Republika Hrvatska, Statistički prikaz-Broj 263
20. Petrić, H. (2012) Od kunovine do PDV-a., Zagreb: Večernji list, 26.veljače, 12. -14
21. Raić, A. (2016) Porezna politika u Europskoj uniji i njeno djelovanje na nefiskalne cijene. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet
22. Roller, D. (1996) Fiskalna politika u teoriji i praksi, Zagreb: Informator
23. Sabolić, D. (2013) Karakteristike ponude i potražnje, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet elektrotehnike i računarstva, Zagreb
24. Savez udruga trgovaca, http://www.savez-udrugatrgovaca.hr/downloads/tdr_trosarine.pdf
25. Spahija, L. (2016) Trošarine na alkoholna pića i duhanske proizvode. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet
26. Sustav sljednosti i praćenja duhanskih proizvoda., <https://carina.gov.hr/pristup-informacijama/propisi-i-sporazumi/trosarinsko-postupanje/sustav-sljedivosti-i-pracenja-duhanskih-proizvoda/5818>
27. Šimović, H. (2007) Porez na dodanu vrijednost i trošarine, Zagreb: Porezni sustav Republike Hrvatske
28. Šimović, J.,Šimović, H. (2006) Fiskalna pravila i fiskalna politika EU, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet
29. Trošarine, <https://www.ijf.hr/hr/korisne-informacije/pojmovnik-javnih-financija/15/porezi-na-potrosnju/274/trosarine/275/>
30. Zakon o trošarinama, NN 106/18

POPIS SLIKA

Slika 1: Kretanje cijene duhanskih proizvoda(P_t) i potražnje za duhanskim proizvodima(D_t) u RH po godinama.....	32
Slika 2: Prikaz visine trošarina na duhan u Republici Hrvatskoj i EU	36

POPIS TABLICA

Tablica 1. Primjer izračuna trošarine za kutiju od 20 cigareta	8
Tablica 2. Specifična i proporcionalna (ad valorem) trošarina na cigarete u zemljama EU u 2009. i 2014.....	10
Tablica 3. Trošarine na cigarete (na 1000 cigareta), cigare i cigarilose u državama EU (2015., u eurima)	12
Tablica 4. Preporuke Europske komisije.....	17
Tablica 5. : Prihod od trošarina u 2014. (u milijunima kuna)	24
Tablica 6. Prihodi od duhanskih proizvoda u milijunima eura 2015.-2017.....	25
Tablica 7. Prihodi od trošarina na duhan i duhanske proizvode u RH 2015.-2018.....	40

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Minimalne trošarine na cigarete u zemljama Europske unije u 2019. godini	13
Grafikon 2. Spol ispitanika	39
Grafikon 3. Dob sudionika u istraživanju	40
Grafikon 4. Obrazovanje sudionika u istraživanju	41
Grafikon 5. Mjesečna primanja sudionika u istraživanju	42
Grafikon 6. Pušenje cigareta ili nekih drugih duhanskih proizvoda	43
Grafikon 7. Količina popušanih cigareta dnevno	44
Grafikon 8. Stav sudionika u istraživanju o cijeni cigareta i duhanskih proizvoda u Hrvatskoj	45
Grafikon 9. Utjecaj cijene cigareta i duhanskih proizvoda na smanjenje pušenja.....	46
Grafikon 10. Utjecaj većih trošarina na fiskalnu politiku u Hrvatsko	47
Grafikon 11. Utjecaj rasta trošarina na odluku o smanjenju ili prestanku pušenja.....	48
Grafikon 12. Utjecaj rasta cijena duhana ili duhanskih proizvoda na kupovanje istih na crnom tržištu.....	49
Grafikon 13. Preventivno djelovanje rasta cijena duhana	50
Grafikon 14. Razlozi prestanka pušenja	51
Grafikon 15. Provođenje kampanja protiv pušenja u Hrvatskoj.....	52
Grafikon 16. Utjecaj sličica na kutijama cigareta na smanjenje pušenja u Hrvatskoj.....	53

PRILOG

Anketni upitnik

1. Spol
 - a) M
 - b) ž
2. Dob
 - a) Do 20 god
 - b) 21-30 god
 - c) 31-40 god
 - d) 41-50 god
 - e) 51-60 god
 - f) 61+
3. Obrazovanje
 - a) Osnovna škola
 - b) Srednja škola
 - c) Visoka ili viša
 - d) Magisterij ili doktorat
4. Vaša mjesečna primanja
 - a) Do 3.000,00 kn
 - b) Do 5.000,00 kn
 - c) Do 7.000,00 kn
 - d) Više od 7.000,00 kn
5. Da li pušite cigarete ili neke druge duhanske proizvode?
 - a) Da
 - b) Ne
6. Koliko pušite cigareta ili drugih duhanskih proizvoda dnevno?
 - a) Do 10 cigareta
 - b) Do 20 cigareta
 - c) Do 30 cigareta
 - d) Više od 30 cigareta
7. Smatrate li da je cijena cigareta i duhanskih proizvoda u Hrvatskoj previsoka?

- a) Da
 - b) Ne
8. Smatrate li da li cijena cigareta i duhanskih proizvoda utječe na smanjenje pušenja?
- a) Da
 - b) Ne
9. Smatrate li da bi povećanje trošarina na duhan i duhanske proizvode imalo pozitivan učinak na rast fiskalnih prihoda ?
- a) Da
 - b) Ne
10. Da li bi rast cijene duhana i duhanskih proizvoda utjecao na vašu odluku da smanjite ili prestanete pušiti?
- a) Da
 - b) Ne
11. Da li bi vas rast cijene duhana ili duhanskih proizvoda nagnao da duhan ili duhanske proizvode kupujete na crnom tržištu?
- a) Da
 - b) Ne
12. Smatrate li da rast cijena duhana ili duhanskih proizvoda djeluje preventivno?
- a) Da
 - b) Ne
13. Što bi moglo djelovati na vašu odluku da prestanete pušiti?
- a) Cijena koju ne bi mogao/la plaćati
 - b) Zdravstveni razlozi
 - c) Odluka za uvođenjem zdravih životnih navika
 - d) Ništa ne može djelovati
14. Smatrate li da se u Hrvatskoj provode konstruktivne kampanje protiv pušenja?
- a) Da
 - b) Ne
15. Smatrate li da su sličice na kutijama cigareta utjecale na smanjenje pušenja u Hrvatskoj?
- a) Da
 - b) ne